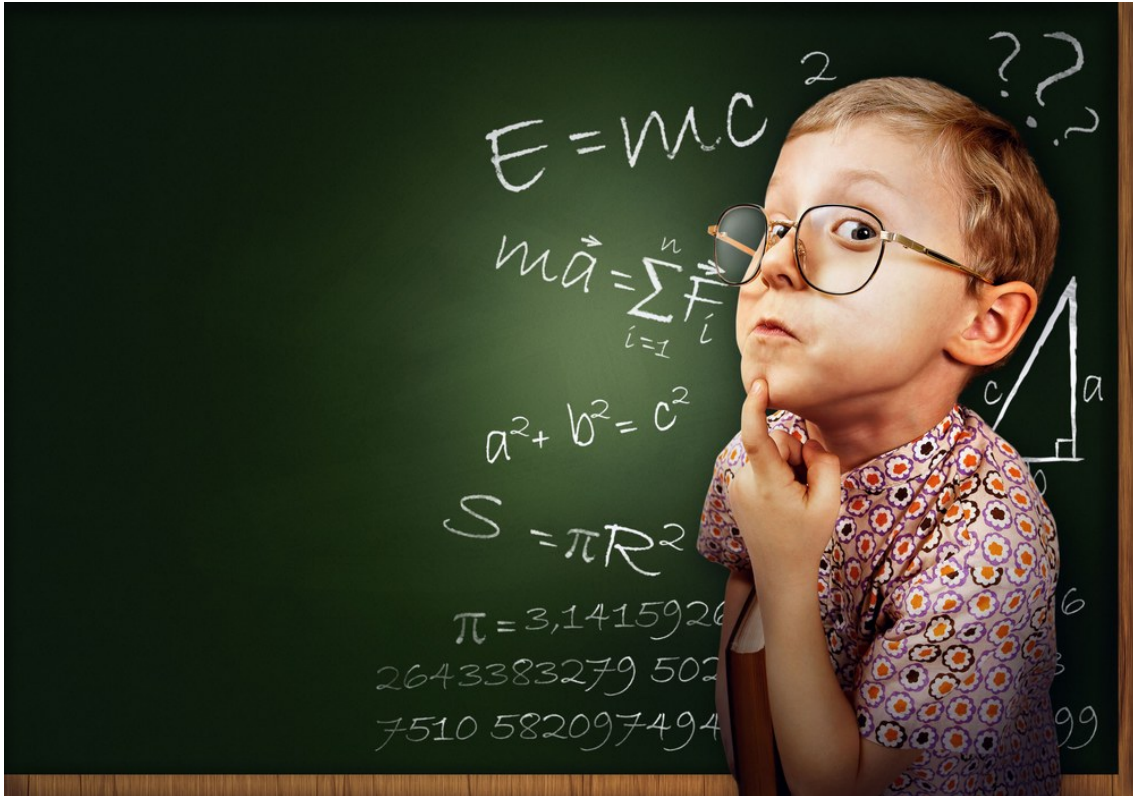

Onderzoek

'Welke handvaten heeft de groepsleerkracht nodig voor het begeleiden van het jonge hoogbegaafde kind en op welke manier kan de groepsleerkracht het kind blijven stimuleren?'

(foto: <https://opvoeddesk.nl/product/begrijp-hoogbegaafdheid/>)

Naam: (naam onderzoeker)
Datum: 23/08/2016
Docent: (naam begeleider)

Inleiding

Voor mijn eindonderzoek van de (naam opleiding), heb ik gekozen voor het onderwerp 'hoogbegaafdheid'. In eerste instantie heeft dit onderwerp mij altijd al aangesproken, omdat ik altijd het idee had dat er in de klas veel werd gedaan aan extra begeleiding voor kinderen met een achterstand, maar er vrij weinig werd gedaan aan de extra begeleiding die een kind met een voorsprong nodig heeft. Wanneer er weinig aandacht besteed wordt aan deze kinderen, is de kans groot dat ze op een te laag niveau werken en daardoor geen plezier hebben op school. Dit kan zich op verschillende manieren uiten. In het verslag zal ik hier verder op in gaan. Het kwam dus goed uit dat de school, waar ik mijn eindstage zou doen, kwam met een onderzoeksvraag over hoogbegaafdheid, namelijk: *"Welke handvaten heeft de groepsleerkracht nodig voor het begeleiden van het jonge hoogbegaafde kind en op welke manier kan de groepsleerkracht het kind blijven stimuleren?"*

In dit onderzoek zal het dus gaan om het jonge kind (onderbouw) en ik zal me vooral gaan richten op kleuters. De aanleiding voor het onderzoek ligt bij de school. Hier liepen ze tegen het feit aan dat er kinderen in de kleutergroepen zitten die een enorme voorsprong hebben in vergelijking met de leeftijdsgenoten. De groepsleerkrachten weten niet precies hoe ze met deze kinderen om kunnen gaan, zonder dat de rest van de groep hieronder lijdt. In het onderzoek zal ik literatuur gaan raadplegen over hoogbegaafde jonge kinderen. Ik wil in kaart brengen welke 'handvaten' er voor de leerkrachten zijn, zodat de hoogbegaafde kinderen op hun eigen niveau kunnen blijven werken. Ik vind het erg interessant om met dit onderwerp aan de slag te gaan. Ik heb de laatste tijd al veel gelezen over hoogbegaafdheid en heb er al veel over geleerd en ik kijk er naar uit om hier nog veel meer over te weten te komen, zodat ik in de toekomst als leerkracht adequaat kan inspelen op de behoeften van hoogbegaafde kinderen.

Inhoud

	<i>Pagina:</i>
<u>Paragraaf 1:</u> Praktijkprobleem	4
<u>Paragraaf 2:</u> Theoretisch kader	5
<u>Paragraaf 2.1:</u> Hoogbegaafdheid	6
<u>Paragraaf 2.2:</u> Het signaleren van een ontwikkelingsvoorsprong	8
<u>Paragraaf 2.3:</u> Leermiddelen voor hoogbegaafde jonge kinderen	11
<u>Paragraaf 2.4:</u> Hoogbegaafdheid en begaafdheid	15
<u>Paragraaf 3:</u> Probleemstelling en hypothese	17
<u>Paragraaf 4:</u> Onderzoeksaanpak	18
<u>Paragraaf 5:</u> De relatie tussen de theorie en de praktijk	19
<u>Paragraaf 6:</u> Onderzoeksresultaten	20
<u>Paragraaf 7:</u> Conclusie	21
<u>Paragraaf 8:</u> Aanbevelingen en discussie	22
<u>Paragraaf 9:</u> Samenvatting	23
<u>Paragraaf 10:</u> Bibliografie	24
<u>Bijlage 1:</u> Tijdpad	25
<u>Bijlage 2:</u> Enquête	27
<u>Bijlage 3:</u> Uitwerking enquête	32

Paragraaf 1

Praktijkprobleem

Uitgewerkt met behulp van de vier W's:

- Waar?
- Wie?
- Wanneer?
- Waarom?
- Extra → Hoe

Waar doet het probleem zich voor?

Het probleem doet zich voor in de onderbouw van de basisschool. Dit onderzoek richt zich specifiek op de kleutergroepen. Het onderzoek zou in eerste instantie uitgevoerd worden op Instantie(1) in (plaats 1), waar de onderzoeksvraag ook vandaan komt. Dit is nu echter niet meer het geval. Het onderzoek wordt middels een enquête op verschillende scholen gehouden. Het probleem komt echter ook op alle scholen voor. Dit wil niet zeggen dat het ook op alle scholen als een probleem wordt gezien.

Wie hebben er met het probleem te maken?

Er zijn twee groepen mensen die met het probleem te maken hebben, namelijk de leerkrachten van de onderbouw en de hoogbegaafde leerlingen. De leerkrachten krijgen met het probleem te maken, wanneer ze er achter komen dat er een hoogbegaafde leerling in de klas zit. Hier moet de leerkracht namelijk op inspelen. Er moet gezorgd worden voor extra werk voor deze leerling, zodat deze op zijn/haar eigen niveau kan blijven werken. Voor de leerkracht is het zaak dat er gezocht wordt naar een manier waarop de leerling gestimuleerd kan blijven.

Aan de andere kant hebben de hoogbegaafde leerlingen zelf ook met het probleem te maken. Deze leerlingen voelen zich namelijk (vaak) niet op hun gemak in de klas en wanneer dit het geval is, zal de leerling niet op gewenst niveau scoren. Deze leerling moet goed begeleid worden, zodat hij/zij zich veilig en op zijn/haar gemak kan voelen in de klas. Alleen wanneer dit het geval is, zal er optimaal gescoord kunnen worden op het niveau dat de leerling heeft.

Wanneer doet het probleem zich voor?

Het probleem doet zich voor in de onderbouw (kleutergroepen), wanneer er een kind in de klas zit dat hoogbegaafd is en de leerkracht niet precies weet wat de onderwijsbehoeften van de leerling zijn. Wanneer hier niet op ingespeeld wordt, zal het kind onder niveau scoren en dit kan verscheidene gevolgen hebben (zie theoretisch kader).

Waarom is het een probleem?

Het is een probleem omdat het gaat over het welzijn van een kind, waar niet op een adequate manier mee om wordt gegaan. Wanneer er een hoogbegaafd kind bij de kleuters zit en altijd dezelfde stof krijgt als de rest van de klas, kan dit kind erg gedemotiveerd raken en dit kan gevolgen hebben als onderpresteren, lichamelijke problemen etc. Het is de taak van de leerkracht om ervoor te zorgen dat alle kinderen zich veilig en vertrouwd voelen in de klas en dit kan alleen wanneer er ingespeeld wordt op de individuele leerling.

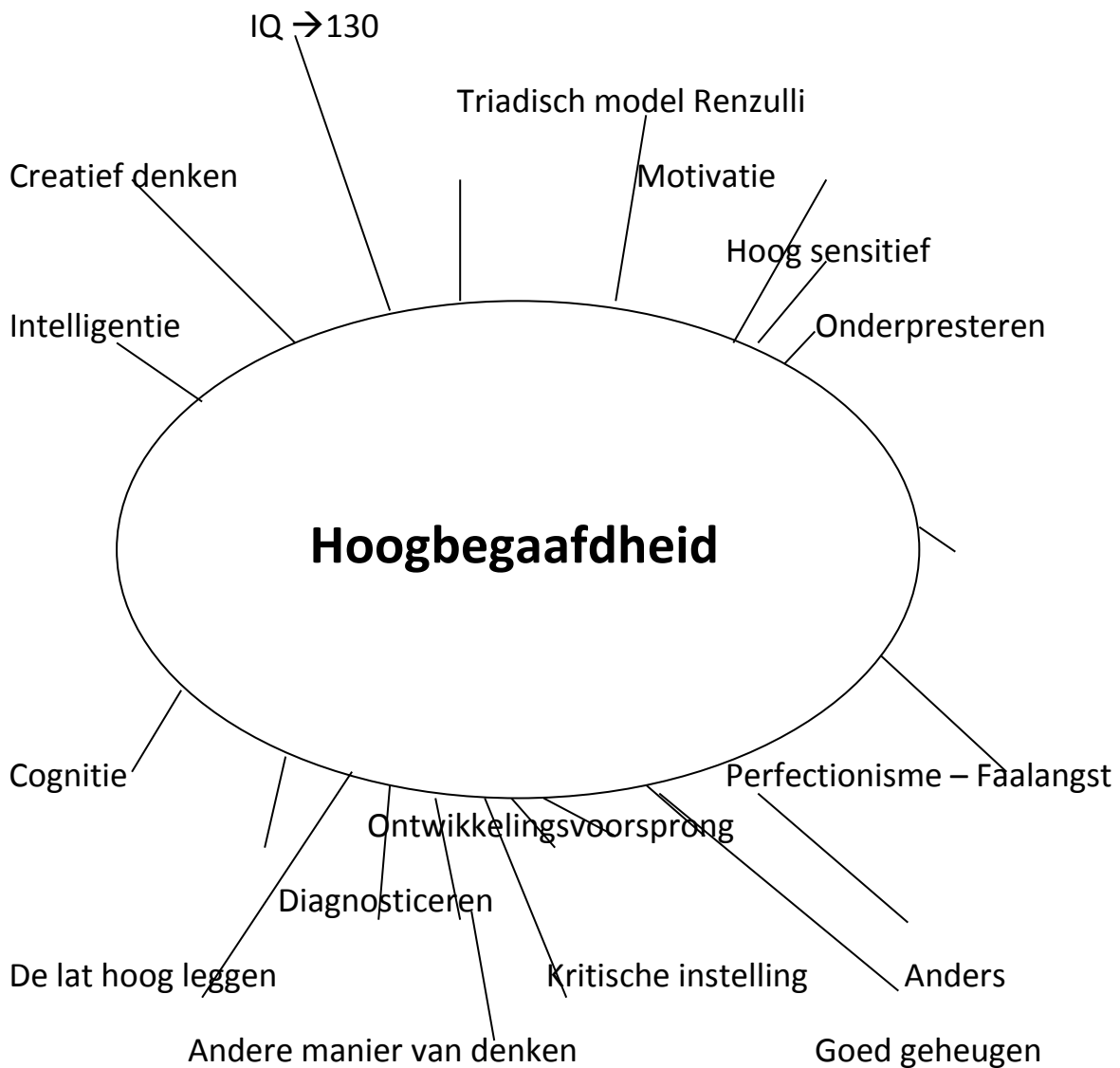
Hoe is het probleem ontstaan?

Het is een probleem dat er waarschijnlijk altijd al is geweest. De laatste jaren wordt er steeds meer tijd gestoken in het onderzoeken van hoogbegaafde kinderen. Er was lang sprake van het feit dat hoogbegaafde kleuters niet zouden bestaan. Tegenwoordig blijkt dat dit echter wel het geval is en dat leerkrachten hier op moeten inspelen. Wanneer hier niet adequaat mee wordt gehandeld, zal dit negatieve effecten hebben op het welzijn (cognitief als lichamelijk) van de leerling.

Paragraaf 2

Theoretisch kader

Voordat er een begin is gemaakt met het opzoeken van informatie, is er voor het onderzoek een woordspin gemaakt over hoogbegaafdheid. Alle woorden die naar mijn mening te maken hebben met het onderzoek, zijn hierbij om het woord 'hoogbegaafdheid' geplaatst.

Paragraaf 2.1

In eerste instantie zal er gebruik gemaakt worden van theorie om “*hoogbegaafdheid*” te analyseren. Hierbij is er gekeken naar de woordspin die eerder genoemd is. De belangrijkste begrippen zullen geanalyseerd worden met behulp van verschillende literatuur. Het boek ‘*Hoogbegaafde kinderen thuis en op school*’ van Mönks & Ypenburg, (1995) heeft hierbij veel hulp geboden, zoals hieronder te lezen is.

IQ → 130

Het intelligentiequotiënt is een van de meest gangbare maten voor intelligentie. Net zoals het meten van het gewicht of de lengte van een persoon, is de intelligentie van elk mens ook verschillend. Wanneer de intelligentie wordt gemeten, is het doel om de cognitieve vaardigheden van iemand vast te stellen.

Volgens de theorie is iemand hoogbegaafd wanneer het een IQ heeft van boven de 130. In Nederland gaat dat om ongeveer 2.3% van de bevolking (Mönks & Ypenburg, 1995).

Het IQ van kinderen kan naarmate de leeftijd van de kinderen toeneemt, ook toenemen. Dit houdt in dat het IQ van een kind meegroeit. Een maximum wordt bereikt wanneer de persoon de leeftijd van 18 jaar behaalt. Hier zijn echter ook weer kanttekeningen bij te plaatsen. Er is namelijk onduidelijkheid over de vraag waarom het IQ van mensen niet doorgroeit, wanneer deze mensen studeren. Er komt op die manier toch steeds meer informatie binnen waardoor mensen veel leren. Het IQ wordt vastgesteld door een IQ-test. Wanneer het IQ van kinderen wordt vastgesteld, is het maar de vraag of de kinderen zich op dat moment goed voelden. Waren de kinderen niet zenuwachtig? Of dachten ze terug aan het leuke weekend? Dit geeft aan dat de IQ-test slechts een momentopname is en dat er discussies gaande zijn over het de vraag of de testen wel een realistisch (valide) beeld weergeven. Het is naar voren gekomen dat de scores 10 tot 20% lager uitvallen wanneer een deelnemer slecht geslapen heeft, of ziek is. Op deze manier kan er niet een realistisch beeld ontstaan. Uiteindelijk zal de leerkracht in de klas wel merken of er een verschil in niveau is tussen een bepaalde leerling en de rest van de groep. De leerkracht zal niet kunnen aangeven wat het IQ van de leerling is, maar zal wel een specialist hoogbegaafdheid in kunnen zetten, waardoor duidelijk wordt of een leerling écht hoogbegaafd is

Creatief denken

De factor creativiteit in het model van Renzulli verwijst naar het scheppende vermogen dat een mens heeft om tot ongebruikelijke oplossingen voor (min of meer) alledaagse problemen te komen (Mönks & Ypenburg, 1995). Creativiteit komt niet alleen in probleemoplossend gedrag tot uitdrukking maar ook in het bedenken van problemen. Hierin komt in hoge mate zelfstandig, productief denken tot uitdrukking, in tegenstelling tot het reproductief denken. (Mönks, Ypenburg, 1995)

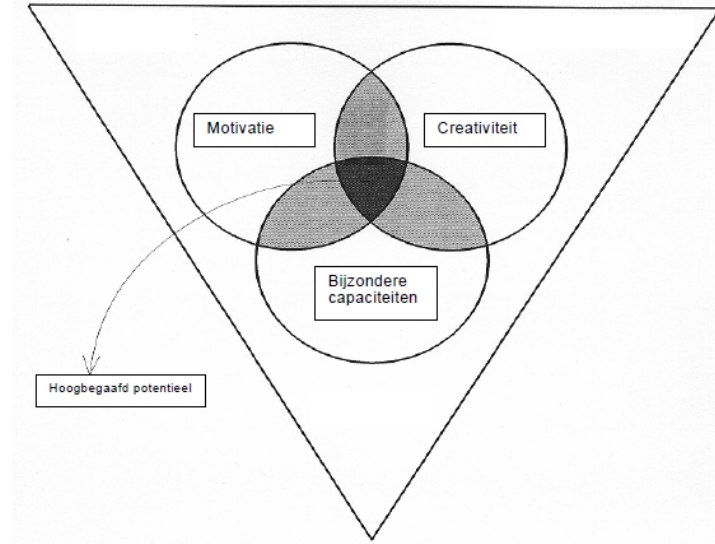
Creatief denken houdt in dat een kind zich niet altijd houdt aan de aangeleerde manier van denken. Het kind ziet zelf ook andere mogelijkheden en denkt over bepaalde zaken net iets anders dan de andere kinderen. Creatief denken kan inhouden dat je zelf met bepaalde oplossingen komt die niet zozeer voor de hand liggen. De standaard aangeleerde patronen worden doorbroken zodat er op een andere manier kan worden gedaan wat er gedaan moet worden.

Motivatie

Motivatie is datgene dat een individu tot bepaald gedrag drijft. Motivatie ontstaat uit een combinatie van aangeboren en aangeleerde eigenschappen van een persoon en de omgeving van deze persoon. Doordat motivatie met alles te maken heeft wat een mens doet, is het een erg complex onderwerp waar veel verschillende theorieën over bestaan. Veel van deze theorieën hebben te maken met de verschillende factoren die motivatie beïnvloeden.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen twee soorten motivatie, namelijk intrinsieke en extrinsieke motivatie. Bij intrinsieke motivatie komt de motivatie vanuit de persoon zelf. De persoon heeft motivatie doordat er eigen waarden aan verbonden worden. Bij extrinsieke motivatie komt de

motivatie vanuit een externe factor. Hierbij kan gedacht worden aan bijvoorbeeld een beloning of een straf die gekoppeld wordt aan een bepaalde handeling. Volgens de zelfbeschikkingstheorie zijn de mensen die in een situatie intrinsiek handelen creatiever, hebben een hogere inzet, hogere gevoelens van zelfcompetentie en trots en hebben meer plezier in het uitvoeren van taken. Wanneer er een beloning aan vast moet zitten, is de motivatie niet vanuit eigenwaarde en hierom weegt deze motivatie minder zwaar.

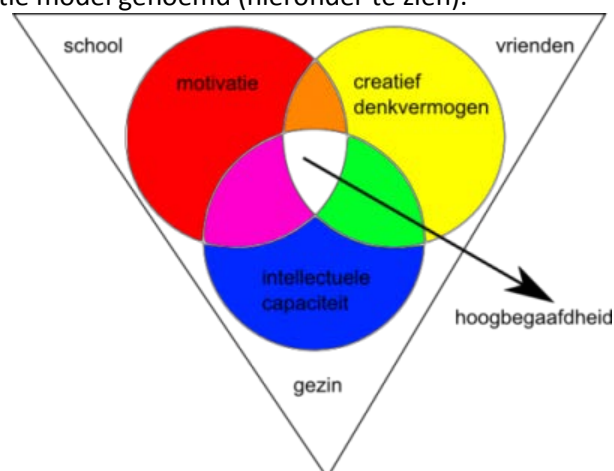

*Bijzondere capaciteiten; IQ >130

Hierboven is het Triadisch model van Renzulli (1978) te zien. Met dit model wil Renzulli aangeven dat door deze drie factoren (IQ $\rightarrow$ 130, creativiteit en motivatie) naar voren kan komen wanneer een kind hoogbegaafd is. De Nederlandse professor Franz Mönks (1995) heeft onderzocht dat er vaak meer nodig is dan een hoog IQ, motivatie en creativiteit. Mönks zegt namelijk dat de omgeving/leefwereld van het kind ook erg belangrijk is. De belangrijke overige factoren hiervan vindt hij:

- School
- Familie (gezin)
- Vrienden

Deze drie factoren heeft Mönks in het model van Renzulli gezet, en heeft het vervolgens het Triadisch interdependentie model genoemd (hieronder te zien).

Paragraaf 2.2

Het signaleren van een ontwikkelingsvoorsprong

Bij het jonge kind (kleuter) wordt niet snel gesproken over hoogbegaafdheid. In dit geval wordt er eerder gesproken over een ontwikkelingsvoorsprong. Kortgezegd spreekt men over een ontwikkelingsvoorsprong wanneer een kind qua lichamelijke en geestelijke ontwikkeling voorloopt op het gemiddelde kind (*Van Gerven, 2011*). Dit is binnen het kader van begaafdheid te gemakkelijk gesteld. Een kind dat een beetje voorloopt op andere kinderen hoeft namelijk niet direct “bijzonder” of “anders” te zijn. Er is dus meer nodig om binnen het kader van begaafdheid het begrip ontwikkelingsvoorsprong vast te stellen.

Signalen van een ontwikkelingsvoorsprong

Al vroeg in de ontwikkeling van een kind met een ontwikkelingsvoorsprong zijn er kenmerken te zien van karakter- en leereigenschappen die later in toenemende mate herkenbaar zijn als eigen aan begaafde kinderen. Wanneer er goed geobserveerd wordt en er in gesprek gegaan wordt met ouders, kan er in redelijk betrouwbare mate vastgesteld worden of er sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong. Er kan op deze manier ook vastgesteld worden of er voldoende kenmerken van begaafdheid aanwezig zijn, waardoor het kind in aanmerking komt voor een aangepast onderwijsaanbod (*Peters, 2007*). Wanneer men kijkt naar kinderen die later begaafd genoemd kunnen worden, ziet men dat de ontwikkelingsvoorsprong zich nooit beperkt tot één gebied. Het is dus niet zo dat het kind alleen uitblinkt in rekenen of taal. Het kind is ook verder ontwikkeld in bijvoorbeeld visueel-ruimtelijk inzicht en qua ego-ontwikkeling loopt het kind ook voor in vergelijking met leeftijdsgenoten (*De Bruin-de Boer, 2006; Peters, 2007*). De stappen waarmee de ontwikkeling gaat, zijn bij een kind met een ontwikkelingsvoorsprong ook groter dan bij andere kinderen (*Winner, 1996*). Ouders van kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong zeggen dat veelal de motorische ontwikkeling van het kind anders verliep dan andere kinderen. Zo wordt er een aantal voorwerpen gegeven, zoals het overslaan van bepaalde stadia in de ontwikkeling, zoals kruipen. Ook in de geestelijke ontwikkeling geven ouders aan dat de kinderen soms heel vroeg zijn met praten, of juist erg laat en in dit laatste geval meteen volzinnen sprak (*Porter, 1999*). Bij kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong kan, in tegenstelling tot andere kleuters al antwoord geven op de niet-concrete vragen (*Kohnstam, 2002*). Waar een gemiddelde kleuter een kort antwoord zou geven op een concrete vraag, zal een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong vol enthousiasme over zijn eigen ervaringen met het desbetreffende onderwerp vertellen. Deze kleuters gebruiken moeilijke woorden en complexe zinnen en zijn veel eerder dan hun leeftijdsgenoten in staat om een gesprek te voeren en in te gaan op wat een ander persoon zegt. Bij deze kleuters zie je vaak dat ze een vraag stellen en vervolgens in gaan op het antwoord dat ze krijgen (*Drent & Van Gerven, 2002*).

Deze kinderen hebben vaak erg veel kennis en zijn erg enthousiast over de kennis die ze hebben. Ze willen deze kennis dan ook graag delen met andere kinderen. Wanneer er een kringgesprek plaatsvindt, willen deze kinderen dan ook erg graag de beurt krijgen. Wanneer ze deze beurt niet krijgen of wanneer ze niet de respons krijgen waarop ze hebben gehoopt (omdat de andere kinderen het niet begrijpen), kan dit tot grote teleurstelling leiden. Het gevolg hiervan is dat veel kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong al snel de neiging krijgen om naar volwassenen toe te trekken, zoals de groepsleerkracht. Het opzoeken van de grenzen bij de leerkracht (en ouders) past hier bij. Jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong vertonen over het algemeen een bijzonder gevoel voor humor. Deze kinderen hebben door dat er gespeeld kan worden met taal en gaan verbaal de gestelde grenzen van de ouders opzoeken.

Naast het feit dat deze kinderen verbaal erg vaardig zijn, zijn de kinderen over het algemeen ook erg nieuwsgierig. De kinderen willen alles weten en staan vaak te springen om weer iets nieuws te leren. De kinderen stellen dan ook veel vragen.

Ook het spelgedrag van jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong verschilt van dat van een gemiddelde kleuter. Over het algemeen zien we bij kleuters dat het spelen nog maar één thema kent en dat er binnen dat thema slechts één handeling plaatsvindt (*Jansen-Vos, 2003*). Wanneer we het

over een kind met een ontwikkelingsvoorsprong hebben, zien we dat er al meer spelthema's zijn en dat er meerdere handelingen plaatsvinden. Deze kinderen doen namelijk al een poging tot wederkerig spel. Het gaat hierbij niet meer om naast elkaar spelen, maar om met elkaar spelen. De kinderen spelen en maken hierbij gebruik van actie en reactie (ik rol de bal naar jou en jij rolt de bal terug naar mij).

Ook op sociaal gebied lopen jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong voor op hun leeftijdsgenoten. Hierdoor is er vaak sprake van miscommunicatie onderling. Het komt vaak voor dat het kind met een ontwikkelingsvoorsprong zichzelf anders ervaart dan de andere leerlingen en hierdoor geneigd is om dit negatief op zichzelf te betrekken (ik ben anders dan de rest). Vaak ligt het probleem niet bij het kind zelf, maar bij het feit dat de andere kinderen hem/haar gewoon simpelweg niet begrijpen. Het kind met de ontwikkelingsvoorsprong kan het ook negatief ervaren dat de andere kinderen niet zoveel vragen aan de juf/meester stellen als hij/zij. Dit interpreteert het kind op een manier waardoor het lijkt alsof de andere kinderen een stuk slimmer zijn, want zij hoeven niets te vragen. Een gevolg hiervan kan zijn dat het kind zichzelf terugtrekt, doordat hij/zij zich zo anders voelt dan de rest van de klas. In de praktijk komt dit vaak naar voren doordat het kind bijvoorbeeld niet meer mee wil doen met spelletjes, maar wel wil kijken. Het zelfbeeld van het kind kan hierdoor onder spanning komen te staan.

Het kind met een ontwikkelingsvoorsprong kan hierdoor overkomen als sociaal onvaardig en emotioneel zwak, terwijl dit feitelijk niet het geval is (*Van Gerven, 2006*).

Belang van vroege signalering

In de kleutergroepen willen leerkrachten graag zicht hebben op de capaciteiten van de kinderen om deze in het onderwijs zoveel mogelijk recht te kunnen doen. Een van de manieren waarop dit gedaan kan worden, is door gebruik te maken van een protocol voor signalering en diagnostiek van begaafde leerlingen. Zowel het SiDi-R-protocol als het Digitaal Handelingsprotocol Hoogbegaafdheid is geschikt voor het onderzoeken van kleuters. Belangrijk is het dat er een goede keuze wordt gemaakt qua protocol, aangezien niet alle geschikt zijn voor kleuters. De bovengenoemde protocollen geven gerichte richtlijnen om vast te stellen of er wellicht sprake is van een ontwikkelingsvoorsprong. Daarnaast komt uit de resultaten van het onderzoek of er behoefte is voor een aangepast onderwijsaanbod. De beide bovenstaande protocollen geven aan of er sprake is van een eventuele ontwikkelingsvoorsprong.

Wanneer een kind bij de kleuters op school komt, is het voor de leerkracht vaak eerst veel observeren en rekening houden met de eventuele informatie die de ouders hebben aangereikt. De leerkracht zal hierbij goed alert moeten zijn op de mogelijke signalen van een ontwikkelingsvoorsprong. Bij kleuters speelt is het doorslaggevend dat de leerkracht in de eerste weken de ontwikkelingsvoorsprong herkent en hierop inspeelt (*Van Gerven, 2006*). Kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong kunnen op deze manier op het niveau gaan spelen/leren dat voor hen geschikt is. Wanneer de leerkracht een kind met een ontwikkelingsvoorsprong alleen puzzels van 20 stukjes laat maken (omdat dit de regel is), terwijl het kind thuis puzzels van 50 stukjes maakt, zal het kind niet iets nieuws leren. Het kind zal zo niet uitgedaagd worden. Om te voorkomen dat voorbeelden als deze in de praktijk worden toegepast, is het erg belangrijk dat de leerkracht, voordat het kind op school komt, een intakegesprek met de ouders heeft. Op deze manier kunnen de ouders alle informatie verstrekken die ze willen en is de leerkracht op de hoogte van de situatie van het kind. Doordat deze "overdracht" plaatsvindt, kan de leerkracht vanaf het begin al alert zijn op de signalen die eventueel kunnen wijzen op een ontwikkelingsvoorsprong (*Van Gerven, 2008*).

Signalen

Jonge kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong voldoen vaak aan een aantal signalen die erop duiden dat het kind een ontwikkelingsvoorsprong zou kunnen hebben. De kinderen leven op jonge leeftijd al erg toe naar het moment dat ze naar school mogen. Op de peuterspeelzaal zijn deze kinderen vaak al vroeg uitgespeeld en verheugen ze zich op het feit dat ze straks voor hun gevoel echt mogen beginnen met leren (lezen, schrijven, rekenen). De kinderen zien de spelende manier van

het aanleren van verschillende vaardigheden vaak als volkomen zinloos. Ze vinden dat ze nu via een omweg moeten bereiken wat ze eerder al veel simpeler (voor hun gevoel) bereikt hebben. Vaak komt het ook voor dat de kinderen voorlopen op de leeftijdsgenoten qua normen en waarden. De stof die voor het gemiddelde kind nieuw is in de kleutergroepen, is voor het kind met een ontwikkelingsvoorsprong herkenbaar omdat het kind deze stappen al veel eerder ondernomen heeft. Uit onderzoek is gebleken dat er twee belangrijke spanningsmomenten zijn voor kinderen in de basisschoolleeftijd (Koenders, 2007). Het eerste moment is dat de kinderen naar school gaan en het lezen uitblijft. Het tweede moment is wanneer de kinderen naar groep drie gaan en nu datgene aanleren dat het kind met de ontwikkelingsvoorsprong in de voorgaande jaren op eigen kracht heeft gemaakt. Deze spanning kan gepaard gaan met eventuele lichamelijke klachten zoals bedplassen en buikpijn. Ook kan deze spanning de basis zijn voor eventueel probleemgedrag in de klas. Hieronder wordt een aantal voorbeelden genoemd:

- Minder samenspel
- Clownesk gedrag
- De baas willen spelen
- Faalangst
- Huilen
- Thuis veel aandacht vragen
- Hoofdpijn
- Afnemende betrokkenheid in de klas

De hierboven genoemde voorbeelden is slechts een aantal van de voorbeelden van probleemgedrag dat kan voortkomen uit de spanning die er opgebouwd wordt. Het is niet zo dat elk kind aan alle voorbeelden van probleemgedrag voldoet.

Op lange termijn zal een jong kind met een ontwikkelingsvoorsprong er voor kiezen om zich aan te passen aan het groepsgemiddelde of er zal probleemgedrag ontstaan. In beide gevallen zal de leraar extra tijd en energie in het kind moeten steken om er voor te zorgen dat het kind zich weer veilig en vertrouwd in de klas voelt en op zijn/haar eigen niveau kan werken. Voorkomen is in dit geval ook weer beter dan genezen. Vanaf een vroeg stadium het kind met een ontwikkelingsvoorsprong begeleiden werkt dus positief voor leerling en leerkracht (Van Gerven, 2006).

Paragraaf 2.3

Leermiddelen voor jonge hoogbegaafde kinderen

Om kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong te blijven stimuleren, is het belangrijk dat de groepsleerkracht rekening houdt met de onderwijsbehoeften van deze kinderen. Dit kan door het aanbieden van verdiepend en verbredend lesmateriaal. Verdieping staat voor het vergaren van kennis buiten het reguliere curriculum. Verdieping staat voor het dieper ingaan op bepaalde leerstof. Verrijking kan zowel verdiepend als verbredend zijn (*Oldersma, Rubingh, 2013*). Bij het verrijken verleggen de leerlingen hun eigen grenzen op kennis- en vaardigheidsgebied. De leerlingen moeten het geheel overzien, plannen en oplossingen bedenken. Het is erg belangrijk dat de leerling actief betrokken is bij het leerproces en dat er goed wordt gereflecteerd. Alleen wanneer dat gebeurt, zal de leerling daadwerkelijk leren. Verrijkingsonderwijs heeft altijd als doel dat de leerlingen daadwerkelijk iets leren. Hiermee wordt uiteindelijk het probleemoplossend vermogen, het ontwikkelen van interesses en het stimuleren van originaliteit, creativiteit, initiatief en zelfwerkzaamheid bevorderd. Het is dus erg belangrijk dat de leerkracht er voor kiest om opdrachten door de leerlingen te laten maken die creativiteit vereisen en een beroep doen op het analytisch denken. De verrijkingsopdrachten moeten niet allemaal op elkaar lijken. Het is belangrijk dat er een duidelijk verschil is tussen de verschillende opdrachten en dat er variatie is in de presentatievormen. Deze leerlingen raken snel verveeld. De leerkracht moet er dus voor zorgen dat de leerlingen uitgedaagd blijven door opdrachten te laten maken die niet één concrete oplossing hebben, maar waarbij verschillende oplossingsmanieren zijn. De leerkracht moet er voor zorgen dat de leerlingen "out of the box" gaan denken (*Oldersma, Rubingh, 2013*).

Extra taken

Als leerkracht kun je de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong een extra taak aanbieden. Het is belangrijk dat deze taken niet altijd alleen maar als leuk worden ervaren door de leerlingen, maar dat het ook de nodige frustratie met zich meebrengt (*Kuipers, 2006*). Wanneer deze kinderen namelijk leren door te vallen en vervolgens weer op te staan, zorgt dit voor extra uitdaging. Wanneer het voorkomt dat het kind aangeeft de taak niet leuk te vinden, is het niet de bedoeling dat de leerkracht vervolgens een andere taak aan de leerling geeft. Vooral bij kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong is het zaak om op zo'n moment als leerkracht met de leerling in gesprek te gaan over de taak en vragen te stellen over het feit waarom de leerling de taak niet leuk vindt. In de meeste gevallen komt het er vervolgens op neer dat de leerling de taak niet leuk vindt omdat hij het nog niet kan. De leerkracht zal vervolgens samen met de leerling naar de taak kunnen kijken en eventuele tips geven over hoe de taak aangepakt kan worden. Als leerkracht wil je dat de leerlingen goed leren. Goed leren hoeft niet altijd samen te gaan met het behalen van goede prestaties. In dit geval kan goed leren zijn dat de leerlingen onzekerheden opzoeken en uitdagingen aangaan. Een kind leert van het maken van fouten. (*Van Gerven, 2011*). Van de leerkracht wordt in dit proces verwacht dat deze de leerlingen op gang helpt en de leerlingen stimuleert te kiezen voor de uitdaging. Ook is het de taak van de leerkracht om de leerlingen duidelijk te maken dat het niet erg is om fouten te maken, want van fouten kun je leren (*Wientjes, 2008*). Voor het bieden van een goede verrijkingsopdracht voor kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong gelden een aantal belangrijke regels:

- Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong geven vaak een andere betekenis aan het begrip spel dan de leeftijdsgenoten. Deze kinderen zijn namelijk aan het "werken aan tafel". Dit wil echter niet zeggen dat de leerkracht ervoor moet zorgen dat deze kinderen nu alleen maar stencils moeten gaan maken. Wanneer dit zou gebeuren, zal dit een negatief effect hebben op de creativiteit van de leerlingen. Deze leerlingen hebben namelijk erg veel behoefte aan experimenteren en onderzoeken.
- Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong hebben, net als de andere kinderen, ook behoefte aan handelend leren. Voor de leerkracht ligt hier de taak om cognitieve doe-opdrachten aan te bieden waarbij van het kind intrinsiek wordt uitgedaagd zich exploratief op te stellen.

- Zorg er als leerkracht voor dat de verrijkingsopdracht voor de kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong deze kinderen niet isoleert van de andere kinderen uit de klas. Het is handig om op deze manier te kijken welke andere leerlingen nog meer in aanmerking komen voor deze extra verrijkingsopdrachten.
- De taak die de leerling krijgt, moet een relatief zelfstandige taak zijn. Wanneer dit niet het geval is en de leerkracht veel hulp moet bieden, zal dit een negatief effect hebben op het onderwijs aan de rest van de leerlingen.
- De cognitieve ontwikkeling kan in dienst gesteld worden van de sociale ontwikkeling door bijvoorbeeld taken te kiezen waarbij leerlingen samen kunnen werken. Erg belangrijk is in dit geval dat de samenwerking goed begeleid wordt. Op deze manier kunnen de leerlingen ook van elkaar leren.
- De belangstelling van het kind is erg belangrijk. Dit wil zeggen dat het kind zelf mag meebepalen in het soort taak dat hij krijgt. Het kan uitdagend werken wanneer een kind een taak heeft die aansluit bij zijn interesses. Het is echter niet de bedoeling dat het kind altijd volledig de vrije hand heeft. De leerkracht is uiteindelijk degene die bepaalt welke taak de leerling gaat maken.
- Het verrijkingsmateriaal dient echt gebruikt te worden wanneer het er is. Zorg er als leerkracht voor dat de leerlingen standaard deze verrijkingsopdrachten op de taak hebben staan, zodat ze weten dat het moet gebeuren. Zeker een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong heeft behoefte aan zekere sturing, dus geef als leerkracht duidelijk aan wat er moet gebeuren en wanneer het moet gebeuren (*Van Gerven, 2011*).

Plusklas

Het is voor de leerkracht altijd belangrijk om alle leerlingen in de klas te motiveren en ervoor te zorgen dat ze uitgedaagd blijven. Naast het feit dat dit in de klas gebeurt, is er ook de mogelijkheid om de kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong bij elkaar te zetten in een plusgroep waarin ze nog meer worden uitgedaagd. Hierbij moet wel vermeld worden dat dit het beste begeleid kan worden door de specialist begaafdheid. Het is namelijk niet redelijk om van de groepsleerkracht te vragen of deze ook nog een extra groep(je) wil begeleiden naast het hebben van een eigen groep. Deze groep vergt namelijk veel begeleiding. Naast het feit dat de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong nu in de plusklas zitten, moet er in de reguliere lessen ook aandacht zijn voor deze leerlingen die met een eigen taak bezig zijn. Wanneer dit niet het geval is, is de kans op succes zeer beperkt.

Vaak wordt er gezien dat leerkrachten en ouders zich zorgen gaan maken over de sociaal-emotionele ontwikkeling van de kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. Hoewel de leerkracht begrijpt dat de cognitieve uitdaging erg belangrijk is, wordt in de praktijk het aanbod hiervan veelal beperkt op grond van de visie dat kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong vooral op sociaal gebied achterloopt in vergelijking met de andere leerlingen en dat de emotionele ontwikkeling meer aandacht nodig heeft (*Van Gerven, 2011*). Voor de leerkracht ligt hier de uitdaging om een lijn te vinden waarbij aan de cognitieve- en aan de sociaal-emotionele vaardigheden wordt gewerkt, want dit houdt elkaar in verhouding. De slimme kleuter zal zich namelijk alleen sociaal-emotioneel sterker gaan manifesteren als het cognitieve dieet sterk genoeg is. Doordat veel kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong moeite hebben met communicatie, is de plusklas een plek waar deze slimme kleuters leren hoe ze communicatiemisverstanden kunnen voorkomen. Een goed voorbeeld hiervan is het project '*Ik voel me...*' (*Van Gerven & Lambermont, 2007*). Dit project is speciaal ontwikkeld voor kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong en bestaat uit tien thema's. Elk thema wordt geïntroduceerd door een prentenboek dat geschikt is voor beginnende lezers. In principe zouden alle kleuters het niveau van deze prentenboeken wel aan kunnen, maar de manier waarop deze thema's in het project aangeboden worden, is sterk gericht op de kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. In de prentenboeken komt de beleving van de hoofpersoon sterk overeen met de manier waarop de kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong de wereld om hen heen ervaren. Bij elk thema is een compleet uitgewerkte lessenserie ontwikkeld waarbij denklessen en

doellessen zijn opgezet. Deze lessen zijn zeer geschikt om als leerkracht, samen met de leerlingen, te praten over hun ervaringen en gevoelens. De leerlingen kunnen vervolgens ervaren dat ze niet de enige zijn die “anders” zijn. De leerlingen kunnen namelijk van elkaar leren en kijken hoe de andere leerlingen bepaalde problemen oplossen. In de doellessen komt zowel het werken van emoties (drama/creatieve opdrachten) als het oefenen van vaardigheden aan de orde. De opdrachten vragen een creatieve manier van denken doordat ze complex van aard zijn. De leerlingen moeten in dit proces de overstap maken cognitieve vaardigheid (het denken) naar een emotionele vaardigheid (Het omgaan met gevoelens) en een sociale vaardigheid (Het vinden van handige communicatiestrategieën). De specialist begaafdheid is in dit geval de begeleider van dit proces. Hij/zij zorgt ervoor dat de leerlingen gestimuleerd worden en dat de inbreng van de leerling centraal staat. Het is erg belangrijk dat de begeleider de leerlingen leert “los te laten”. De uitwerkingen van de opdrachten moeten niet kant-en-klaar voor de leerlingen klaarliggen. De praktijk leert dat de leerlingen vaak met manieren van oplossingen komen waar wij als volwassenen niet snel aan zullen denken omdat dit voor de leerlingen het beste werkt. In deze lessen kunnen de leerlingen met een ontwikkelingsvoorsprong ook hun creatieve manier van denken toepassen, wat ze in de reguliere lessen niet hoeven te doen. Dit kan zich uiten in bijvoorbeeld dramalessen. Normaliter doen deze kinderen liever niet mee omdat ze “anders” zijn dan de andere kinderen, maar tijdens de lessen in de plusklas zal het kind met een ontwikkelingsvoorsprong wel mee doen doordat de andere kinderen ook op een andere manier denken (Van Gerven, 2011).

Vervroegde instroom in het basisonderwijs

Officieel mag een kind in Nederland vanaf zijn vierde jaar naar school. Voordat een kind naar school gaat, mag het maximaal 10 dagdelen naar school gaan om alvast te wennen. Tien dagdelen zijn echter niet verplicht. Het minimale aantal dagdelen is namelijk twee dagdelen. Een school mag wettelijk gezien ook niet een kind dat jonger is dan vier jaar naar school laten gaan. Een kind dat nog niet vier jaar oud is, valt namelijk niet onder het Overzicht Geregistreerde Telgegevens en hierdoor zal de school geen vergoeding ontvangen voor het kind. Ook zal het kind niet verzekerd zijn wanneer het op school aanwezig is (Van Gerven, 2011).

In de praktijk gaan sommige scholen echter creatief met deze wet- en regelgeving om. Deze scholen staan namelijk toe dat de kinderen eerder instromen in het kader van voorschoolse en/of vroegschoolse educatie. Het kind volgt niet (zoals de andere kinderen) het onderwijs, maar doet wel mee met bepaalde activiteiten die de school aanbiedt. Een kanttekening die hierbij getrokken kan worden is de vraag of de school voorafgaand aan de toelating goed heeft nagedacht over de instroomeisen die worden gehanteerd (Van Gerven, 2007).

Voordat er überhaupt sprake is van een vervroegde instroom in het basisonderwijs, moet door een deskundige (ontwikkelingspsycholoog, orthopedagoog) vastgesteld worden dat het gaat om een ontwikkelingsvoorsprong. Het moet duidelijk merkbaar zijn dat het kind op de peuterspeelzaal/het dagverblijf niet wordt uitgedaagd. Ook moet de voorsprong die het kind heeft zo groot zijn en zich over een zodanig breed gebied uitstrekken dat er van de nieuwe leerling verwacht kan worden dat het aansluiting bij de rest van de groep kan vinden op cognitief, sociaal-emotioneel en motorisch gebied (Van Gerven, 2011). De eisen die aan de kinderen worden gesteld die regulier ingestroomd zijn, mogen in principe niet afwijken van de eisen die worden gesteld aan de leerling die vervroegd instroomt. Dit houdt in dat het kind zindelijk moet zijn, zelfstandig naar het toilet moet kunnen en dat het zichzelf kan aankleden/uitkleden (bij zwemles- of gymlessen). Het zelf knopen en/of het strikken van veters hoeft het kind nog niet helemaal zelfstandig te kunnen. Van het kind wordt ook gevraagd dat het kan omgaan met uitgestelde aandacht. Dit wil zeggen dat het kind op zijn beurt kan wachten en dat hij begrijpt dat de leerkracht niet altijd direct aandacht voor hem heeft, wanneer dit kind dat vraagt. Het kind moet begrijpen dat er ook andere kinderen in de klas zitten die ook aandacht van de leerkracht vragen. Ook op het gebied van de leefwereld moet het kind aansluiting kunnen vinden bij de rest van de groep. Ook is het erg belangrijk dat het kind zich veilig en op zijn gemak voelt in de klas. Wanneer dit niet het geval zou zijn, zou het kind niet tot zijn recht komen in de klas. In de praktijk wordt vaak gezien dat het kind zich dan van de rest van de groep gaat isoleren

en dit kan negatieve gevolgen hebben op onder andere sociaal-emotioneel gebied voor de toekomst. Tussen de school en de ouders van het kind met een ontwikkelingsvoorsprong zullen eerst duidelijke afspraken gemaakt moeten worden. Dit betreft de periode wanneer het kind op school gaat wennen en de regelmaat in aanwezigheid. Een kind zal aan het begin 's middags nog vaak moe zijn en er zal door de leerkracht en de ouders gekozen worden om het kind 's middags thuis te laten blijven zodat deze kan bijslapen. Na verloop van tijd is het echter wel de bedoeling dat het kind complete dagen meedraait. Voor de school is het erg belangrijk dat de ontwikkeling van het kind met een ontwikkelingsvoorsprong goed in de gaten wordt gehouden. Het is echter niet de bedoeling dat het kind "anders" behandeld wordt. Wanneer de ontwikkelingsvoorsprong van het kind voortzet, is het voor de school zaak dat er voldoende verrijkingsaanbod is zodat het kind gestimuleerd blijft. Wat veel mensen denken, is dat vervroegd ingestroomde kinderen altijd drie jaar in de kleutergroepen moeten blijven zitten. Dit is echter niet het geval, want in de meeste gevallen is een tweejarige periode ruim voldoende.

Het kan echter voorkomen dat een kleuter met een ontwikkelingsvoorsprong zich op bepaalde gebieden niet zodanig ontwikkelt als dat er verwacht werd bij de instroom. Een problematische ontwikkeling hoeft niet altijd te maken hebben met het feit dat het kind wellicht hoogbegaafd is of een ontwikkelingsvoorsprong heeft. Als leerkracht is het belangrijk om dit in het achterhoofd te houden. Mocht de problematiek zodanig worden dat het in de weg staat van de ontwikkeling van het kind, dient een deskundige ingeschakeld te worden om adequaat te kunnen handelen (*Van Gerven, 2011*).

Paragraaf 2.4

Hoogbegaafd en begaafd

Vaak wordt er te vroeg over hoogbegaafdheid gesproken door leerkrachten die niet precies weten wat de verschillen zijn tussen begaafd en hoogbegaafd. Wanneer er aan een willekeurige leerkracht wordt gevraagd wat de kenmerken zijn van een begaafde leerling, bevat het antwoord over het algemeen dat de leerling cognitief erg sterk is en dat de prestaties in de klas erg hoog zijn. De gemiddelde leerkracht die koppelt de begaafdheid van een kind aan hoge Cito-scores en het uitblinken in een bepaald vak zoals rekenen/wiskunde. Wanneer er echter gekeken wordt naar de wetenschappelijke definities van begaafdheid, zien we dat de wetenschappers de definitie van begaafdheid breder trekken dan alleen de cognitieve intelligentie en academische prestaties die door de leerkracht benoemd worden (*Van Gerven, 2011*). Eén van de wetenschappers die een theorie heeft over begaafdheid is *Sternberg*. De theorie van Sternberg over succesvolle intelligentie bevestigt dat leerlingen die op jonge leeftijd al als begaafd herkend worden, deze begaafdheid niet altijd doorzetten in de toekomst. Dit houdt in dat de "slimme kleuter" niet altijd een zeer intelligente volwassene hoeft te worden. Ook zegt Sternberg dat het andersom idem is. Een succesvolle volwassene hoeft niet altijd ook een begaafde leerling op de basisschool zijn geweest (*Sternberg, 2002*). Doordat er veel verschil is in de manier waarop begaafdheid wordt gedefinieerd, blijft het een complex begrip. Er zitten namelijk grote verschillen in de manier waarop de wetenschap naar begaafdheid kijkt, wat leraren als begaafd omschrijven en wat maatschappelijk als begaafdheid wordt ervaren. Volgens Mönks (1985) is begaafdheid een normatief begrip dat bij kinderen waarneembaar moet zijn. Het gedrag van begaafde kinderen moet dus waarneembaar verschillend zijn dan van de andere (minder begaafde) kinderen. Blijkbaar is er dus iets dat de begaafde kinderen onderscheidt van de andere (minder begaafde) kinderen.

Wat nou precies het verschil is tussen begaafdheid en hoogbegaafdheid blijft echter onbeantwoord in veel theorie. Leerkrachten die ervaring hebben met begaafdheid en hoogbegaafdheid omschrijven het verschil echter vaak op de volgende manier. De begaafde leerlingen vallen in de klas op door de manier waarop ze werken. Ze begrijpen de stof vaak al voordat de rest van de groep dit doet. Deze leerlingen zijn vaak snel klaar met hun werk en stellen weinig vragen. De hoogbegaafde leerlingen voldoen hier ook aan, maar bij deze kinderen komen nog andere aspecten te kijken. De hoogbegaafde leerlingen leggen namelijk over het algemeen relaties tussen de verschillende onderwerpen/vakken die ze leren. Ook zien we bij de begaafde leerlingen dat ze over het algemeen erg sociaal zijn en dat ze aansluiting kunnen vinden bij de rest van de groep. Bij hoogbegaafde kinderen is dit echter vaak niet het geval. In veel gevallen voelen hoogbegaafde kinderen zich anders dan de andere leerlingen omdat ze anders denken. Hierdoor kunnen deze (hoogbegaafde) kinderen zich gaan afzonderen van de rest van de groep, waardoor het aantal sociale contacten steeds minder wordt. Sociaal zijn deze kinderen dan erg zwak (*Van Gerven, 2011*).

Wanneer men over begaafdheid praat, komt vaak het begrip excellentie naar voren. Het begaafde kind is in één of meerdere vakken superieur aan de medeleerlingen. Er is dus pas sprake van begaafdheid wanneer een kind dus extreem goed is in iets. Wat "goed" in dit geval inhoudt, wordt bepaald door het gemiddelde niveau wat van de leeftijdsgenoten verwacht mag worden. De begaafde kinderen hebben aanleg voor bepaalde vaardigheden, die in vergelijking met de leeftijdsgenoten niet vaak voor komen. Ook is één van de aspecten die bij begaafde kinderen naar voren komt de productiviteit. Het is niet de taak van de groepsleerkracht om een kind, dat slim is en graag bezig is, een begaafd kind te noemen. De begaafdheid moet aantoonbaar zijn door meerdere (valide) toets resultaten die aangeven dat het kind (ruim) boven het gemiddelde niveau van de klas scoort. Veel aspecten van begaafdheid en hoogbegaafdheid komen met elkaar overeen. Er zijn echter wel verschillen. In de eerdere deelvraag: "*Wat is hoogbegaafdheid?*" is er antwoord gegeven op de vraag wanneer een kind gezien kan worden als hoogbegaafd kind. De volgende criteria is er toen uit de theorie gehaald: het IQ moet boven de 130 zijn, het kind moet creatief kunnen denken en de motivatie van het kind moet groot zijn (*Renzulli, 1978*). Wanneer er gepraat wordt over begaafdheid is er wel sprake van het hebben van een hoog IQ, namelijk tussen de 120 en de 130 (*Mönks &*

Ypenburg, 1995). Overigens komen er bij hoogbegaafdheid (mogelijk) ook gevolgen kijken die niet bij begaafdheid aan bod komen. Enkele (mogelijke) voorbeelden hiervan zijn:

- De hoogbegaafde leerling kan faalangstig worden.
- De hoogbegaafde leerling kan gaan onderpresteren.
- De hoogbegaafde leerling kan perfectionistisch worden.
- De hoogbegaafde leerling kan hoog sensitief worden.

Ondanks dat deze voorbeelden niet altijd voor hoeven te komen bij hoogbegaafde kinderen, wordt er in de praktijk gezien dat hoogbegaafde kinderen veel vaker tegen deze “problemen” aanlopen dan het gemiddelde kind.

Het begaafde kind zal veel minder snel tegen deze problematieken aanlopen, doordat het begaafde kind vaak wel aansluiting kan vinden bij de rest van de kinderen in de klas. Er zit wel degelijk een verschil in niveau tussen het begaafde kind en het gemiddelde kind, maar dit verschil is niet dermate groot dat het problemen zal opleveren in de communicatie tussen de verschillende leerlingen. Het begaafde kind hoeft ook niet in alle vakken op school uit te blinken. Een kind kan namelijk ook begaafd zijn in een bepaald vak. Bij hoogbegaafde kinderen wordt over het algemeen gezien dat het niveau van alle stof die in een bepaalde groep wordt aangeleerd te laag is. Voor de leerkracht is er ook een duidelijk verschil tussen de omgang met een hoogbegaafd- en de omgang met een begaafd kind. Voor een hoogbegaafd kind is het belangrijker om de leerstof aan te passen, zodat er goed bij de onderwijsbehoefte van het kind aangesloten wordt. Bij een begaafd kind is dit uiteraard ook erg belangrijk, maar in dat geval zit er voor de leerkracht minder werk in (*Van Gerven, 2007*).

Paragraaf 3

Probleemstelling

Het doel van mijn onderzoek is het in kaart brengen van de problematieken waar leerkrachten tegenaan lopen op het gebied van het begeleiden van jonge hoogbegaafde kinderen. Ook is het de bedoeling om in dit onderzoek in te kaart brengen wat leerkrachten eigenlijk weten van hoogbegaafdheid bij jonge kinderen en of ze weten hoe ze hier adequaat op in kunnen springen. De onderzoeksvraag die hiervoor geformuleerd is, is: *“Welke handvaten heeft de groepsleerkracht nodig voor het begeleiden van het jonge hoogbegaafde kind en op welke manier kan de groepsleerkracht het kind blijven stimuleren?”*. Voordat deze vraag beantwoordt kan worden, moet er uiteraard theorie bestudeerd worden. Uit de onderzoeksvraag is een aantal deelvragen afgeleid die hulp zullen bieden om tot het uiteindelijke antwoord te komen op de onderzoeksvraag.

De volgende deelvragen heb zijn er ter ondersteuning van de onderzoeksvraag gemaakt:

- Wat is hoogbegaafdheid?
- Hoe wordt een ontwikkelingsvoorsprong ontdekt bij een jong kind?
- Welke leermiddelen zijn er om jonge hoogbegaafde kinderen te stimuleren?
- Wat is het verschil tussen hoogbegaafdheid en begaafdheid?

Deze deelvragen zijn deels al beantwoord in mijn theoretisch kader, maar zullen in het vervolg van het onderzoek verder beantwoord worden.

In het onderzoek zal er een enquête gemaakt worden over hoogbegaafdheid bij jonge kinderen en deze zal naar verschillende scholen gestuurd worden. In de enquête zal een aantal onderdelen naar voren komen, waaronder de kennis die de (onderbouw)leerkrachten hebben van hoogbegaafde jonge kinderen en de manier hoe ze met deze kinderen om kunnen gaan.

De afgelopen periode is er veel contact geweest met onderbouwleerkrachten over dit onderwerp en hieruit blijkt dat veel van deze leerkrachten anders tegen het ‘probleem’ aankijken. Zo wordt er door leerkrachten gezegd dat hoogbegaafde kleuters niet bestaan en dat de kleuters die een “voorsprong” hebben, gewoon moeten blijven werken op het niveau van de klas, zodat er genoeg aansluiting bij de rest van de groep blijft. Aan de andere kant kwamen er ook leerkrachten naar voren die proberen de hoogbegaafde jonge kinderen te stimuleren, maar niet altijd weten op welke manier dit het beste kan.

Hypothese

Nadat de verdieping in de theorie heeft plaatsgevonden en er contact is geweest met meerdere leerkrachten uit het basisonderwijs, is het mogelijk om een hypothese te stellen. De hypothese van dit onderzoek is dat er waarschijnlijk veel leerkrachten zijn die tegen het probleem aanlopen. De kennis over hoogbegaafdheid bij jonge kinderen is echter zeer beperkt en de leerkrachten weten dan ook niet altijd hoe ze het meest doeltreffend met het probleem om moeten/kunnen gaan. Ook wordt er verwacht dat er nog niet genoeg materiaal is om bij de onderwijsbehoeften van de jonge hoogbegaafde kinderen aan te sluiten.

Paragraaf 4

Onderzoeksaanpak

Het onderzoek zal gehouden worden onder leerkrachten van de onderbouw uit het basisonderwijs. Dit zal gebeuren door middel van een enquête. Deze enquête wordt verstuurd naar verschillende scholen in verschillende verenigingen. De keuze om de enquête naar verschillende scholen en verenigingen te sturen, is gemaakt om in kaart te brengen hoe verschillende leerkrachten op verschillende scholen en in verschillende verenigingen met het hoogbegaafde jonge kind omgaan en wat ze van hoogbegaafdheid afweten. De reden waarom er voor een enquête is gekozen is omdat er op deze manier een grote groep mensen bereikt kan worden en er zit uiteraard een stuk bewustwording in. De scholen ontvangen een enquête over hoogbegaafdheid en hierdoor kunnen de scholen weer even op de feiten gedrukt worden. Mocht het namelijk zo zijn dat er scholen tussen zitten die momenteel niet veel aan de extra begeleiding doen van hoogbegaafde jonge kinderen, dan zien ze dat er (onder andere door middel van deze enquête) elders wel aandacht aan besteed wordt. De vragen uit de enquête zijn onderverdeeld in drie categorieën, namelijk:

- Algemene vragen
- Kennisvragen
- Vaardigheidsvragen

Er is bewust voor gekozen om in de enquête zowel open- als gesloten vragen te stellen, zodat de leerkrachten eigen ervaringen kunnen delen bij de open vragen. De keuze voor open- en gesloten vragen is gebaseerd op het feit dat de enquête niet veel tijd in zou moeten nemen. De enquête moest niet te groot zijn, aangezien deze vrij laat in het schooljaar verstuurd zou gaan worden (de leerkrachten hebben het dan erg druk en zitten vaak niet te wachten op een extra enquête die ingevuld moet worden). Uiteindelijk is de enquête niet langer geworden dan 23 vragen, waaronder een aantal vragen die weer onderverdeeld zijn in andere vragen. Er is bewust gekozen om de enquête te versturen aan scholen in de gemeenten (gemeente 1), (gemeente 2) en (gemeente 3) omdat de school waar de onderzoeksvraag vandaan komt zelf in (gemeente 2) ligt en de andere twee gemeenten daar omheen liggen. Uit de resultaten zal blijken of er grote verschillen zijn tussen de verschillende scholen in de verschillende verenigingen. De enquête zal verstuurd worden op 27-06-2016 naar de volgende scholen:

- (gemeente 2) *Instantie(1)* (*plaats 1*)
- (gemeente 2) *Instantie(2)* (*plaats 2*)
- (gemeente 3) *Instantie(3)* (*plaats 3*)
- (gemeente 1) *Instantie(4)* (*gemeente 1*)
- (gemeente 1) *Instantie(5)* (*gemeente 1*)
- (gemeente 1) *Instantie(6)* (*gemeente 1*)

Doordat het laat in het (school)jaar is en scholen hebben aangegeven dat de leerkrachten op de verschillende scholen het erg druk hebben, is ervoor gekozen om de leerkrachten twee weken te geven om de enquête in te vullen en (ingevuld) weer terug te sturen. De enquêtes zullen anoniem ingevuld worden en in het eindverslag zullen ook geen namen genoemd worden.

Wanneer de ingevulde enquêtes teruggestuurd zijn, zullen de gegevens verwerkt worden. Hieruit zal blijken wat de leerkrachten van hoogbegaafdheid bij jonge kinderen weten en hoe ze hier op hun school mee omgaan. Vanuit deze gegevens kan uiteindelijk een conclusie worden getrokken. Uit de conclusie zal blijken of de hoogbegaafde (jonge) kinderen tot hun recht komen op de verschillende scholen. In de conclusie zullen dan ook aanbevelingen komen te staan (door theorie onderbouwd) voor de scholen over het adequaat handelen met betrekking tot de hoogbegaafde (jonge) kinderen.

Paragraaf 5

Relatie tussen theorie en praktijk

Voor het onderzoek is het belangrijk dat de enquête goed aansluit bij de theorie waarin de onderzoeker zich verdiept heeft. De onderzoeksvraag luidt: *“Welke handvaten heeft de groepsleerkracht nodig voor het begeleiden van het jonge hoogbegaafde kind en op welke manier kan de groepsleerkracht het kind blijven stimuleren?”*. Het is dus belangrijk deze vraag constant in het achterhoofd van de onderzoeker blijft hangen. In het theoretisch kader is onder andere ingegaan op hoogbegaafdheid zelf. Ook is er ingegaan op hoe hoogbegaafdheid gesignaleerd kan worden en hoe ermee kan worden omgegaan. In de enquête worden vragen gesteld over de ervaringen die de verschillende leerkrachten hebben met jonge hoogbegaafde kinderen, over wat ze überhaupt weten van hoogbegaafdheid en over de manieren waarop de leerkrachten met deze jonge hoogbegaafde kinderen omgaan. De uitslag van de enquête zal een beeld geven van hoe de leerkrachten tegen deze jonge hoogbegaafde kinderen aankijken en wat ze nodig hebben om deze kinderen te blijven stimuleren. Uit de theorie is al veel kennis opgedaan over de stand van zaken rondom het thema “hoogbegaafdheid bij jonge kinderen” en vanuit deze theorie en vanuit de uitslag van de enquête zal uiteindelijk een conclusie getrokken worden en een antwoord gegeven worden op de hoofdvraag.

Paragraaf 6

Resultaten

Doordat de enquête laat in het schooljaar werd verstuurd, was er de mogelijkheid dat er scholen zouden zijn die de enquête niet in zouden gaan vullen. Dit zou voornamelijk komen doordat de leerkrachten het te druk zouden hebben. Dit was echter ook het geval. Al na een aantal dagen, kwamen de eerste e-mails binnen van intern begeleiders/directeurs dat er rekening zou moeten worden gehouden met een kleine respons vanuit deze scholen. Toen de deadline om was, waren er gelukkig genoeg enquêtes binnengekomen, zodat de resultaten verwerkt konden worden. Niet alle enquêtes zijn ingevuld op de manier die relevant is voor dit onderzoek. Er is een aantal leerkrachten wie vaak als antwoord 'Niet van toepassing' heeft gebruikt en er is een leerkracht die de onderzoeker er op duidt dat alle antwoorden op de vragen in de theorie te vinden zijn (voor de uitwerking van de enquête, zie bijlage).

Doordat het theoretisch kader af is en de enquête verwerkt is, kan er nu antwoord worden gegeven op de deelvragen. De volgende deelvragen zullen beantwoord worden:

- Wat is hoogbegaafdheid?
- Hoe wordt een ontwikkelingsvoorsprong gesignaleerd bij een jong kind?
- Welke leermiddelen zijn er om jonge hoogbegaafde kinderen te stimuleren?
- Wat is het verschil tussen hoogbegaafdheid en begaafdheid?

Wat is hoogbegaafdheid?

Een kind is hoogbegaafd wanneer het aan verschillende aspecten voldoet (Mönks & Ypenburg, 1995). Zo moet het IQ boven de 130 zijn, moet het kind creatief kunnen denken en moet de motivatie hoog zijn. Daarnaast moet er (Mönks, 1995) ook gekeken worden naar de sociale contacten en de leefwereld (school/vrienden/gezin) van het kind (zie paragraaf 2.1).

Hoe wordt een ontwikkelingsvoorsprong gesignaleerd bij een jong kind?

Voor het kind is het van groot belang dat zijn/haar ontwikkelingsvoorsprong op tijd gesignaleerd wordt. Wanneer dit niet het geval zou zijn, is het voor het kind niet mogelijk om zich op eigen niveau optimaal te kunnen ontwikkelen. Voor een leerkracht is het belangrijk dat hij/zij op de hoogte is van de elementen die komen kijken bij een ontwikkelingsvoorsprong bij jonge kinderen. Door middel van goede observatie, en eventueel contact met de ouders van het kind, zou de leerkracht een eventuele ontwikkelingsvoorsprong kunnen signaleren (zie paragraaf 2.2).

Welke leermiddelen zijn er om jonge hoogbegaafde kinderen te stimuleren?

Op dit moment wordt er gebruik gemaakt van verschillende leermiddelen om hoogbegaafde kinderen te stimuleren. Voorbeelden hiervan zijn:

- Het geven van extra taken aan de leerlingen.
- Het introduceren van de plusklas.
- Vervroegd instromen in het basisonderwijs.

(zie paragraaf 2.3).

Wat is het verschil tussen hoogbegaafdheid en begaafdheid?

In de realiteit wordt er vaak te vroeg gesproken over hoogbegaafdheid. In veel van deze gevallen is er eerder sprake van begaafdheid in plaats van hoogbegaafdheid. Voor zowel hoogbegaafde als begaafde kinderen geldt dat ze in de klas opvallen doordat ze in één of meerdere vakken uitblinken. Bij hoogbegaafdheid komen er echter nog meer aspecten kijken, namelijk dat de leerlingen onder andere snel relaties leggen tussen de verschillende onderwerpen/vakken. Overigens is het voor begaafde kinderen, over het algemeen, niet een probleem om aansluiting te vinden bij de rest van de groep, terwijl een hoogbegaafd kind hier over het algemeen wel degelijk problemen mee ondervindt. Uiteindelijk kan dit bij hoogbegaafde kinderen leiden tot gedragsproblemen (paragraaf 2.4).

Paragraaf 7

Conclusie

De vraag: *“Welke handvaten heeft de groepsleerkracht nodig voor het begeleiden van het jonge hoogbegaafde kind en op welke manier kan de groepsleerkracht het kind blijven stimuleren?”* kan nu beantwoord worden.

De leerkracht heeft in eerste instantie kennis over het onderwerp “hoogbegaafdheid bij jonge kinderen” nodig, zodat bekend is op wat voor manier de leerkracht adequaat kan handelen bij eventueel “bijzonder” gedrag van het jonge hoogbegaafde kind en weet waar dit gedrag vandaan zou kunnen komen. Wanneer de leerkracht deze kennis niet zou hebben, is de kans groot dat het kind niet begrepen zal worden. Uit de enquête is gebleken dat de leerkrachten qua kennis weinig aanvullingen hebben gegeven op de vragen en de veel kenmerken onvoldoende hebben beschreven. Hieruit blijkt dat de kennis over het algemeen te laag is over het onderwerp ‘hoogbegaafdheid bij jonge kinderen’.

De leerkracht moet kennis hebben van leermiddelen die ingezet kunnen worden als uitdagend materiaal voor het jonge hoogbegaafde kind. Dit materiaal moet aansluiten bij de interesses van het kind en moet het kind stimuleren om op een hoger niveau (dan het klasgemiddelde) te kunnen werken. Dit hoeft niet altijd lesmateriaal te zijn. De leerkracht kan er ook voor kiezen om (in overleg) de leerling door te laten stromen naar een hogere groep of één á twee keer in de week de leerling in een plusklas te laten werken met andere (hoog)begaafde kinderen. Hierdoor werken de kinderen samen met andere kinderen die min of meer hetzelfde niveau hebben (Van Gerven, 2011). Door middel van deze extra leermiddelen, kan de leerkracht ervoor zorgen dat het hoogbegaafde jonge kind zich meer op zijn gemak voelt en uitgedaagd blijft, omdat het lesmateriaal op een hoger niveau is en het aansluit bij de leefwereld van het kind.

Tot slot is het voor de leerkracht erg belangrijk dat hij/zij op de hoogte is van de ontwikkelingen rond het onderwerp ‘hoogbegaafdheid bij jonge kinderen’. De afgelopen jaren is er veel over dit onderwerp geschreven en er wordt steeds meer onderzoek naar gedaan. Als leerkracht kan je hier gebruik van maken, door middel van je in de theorie te gaan verdiepen en de eventuele handvaten die worden aangereikt toe te passen.

Zoals van tevoren verwacht was, was de respons van het aantal teruggestuurde enquêtes niet erg hoog. Uit de verschillende ingevulde enquêtes is gebleken dat niet alle leerkrachten een hoogbegaafd jong kind ook echt als hoogbegaafd zien. Een aantal van de leerkrachten praat niet over ‘hoogbegaafde kleuters’ maar over kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong. 86% procent van deze leerkrachten geeft aan dat ze scholing hebben gehad in het signaleren en begeleiden van een jong hoogbegaafd kind, terwijl 43% aangeeft geen kennis te hebben van het Triadisch model. Daarnaast worden er door de leerkrachten zelf ook geen andere modellen genoemd, waaruit blijkt dat de leerkrachten niet de gewenste kennis hebben over het onderwerp. Ook is er een groep leerkrachten die antwoorden heeft ingevuld die niet relevant zijn voor het onderzoek. De hypothese was dat de groepsleerkrachten vaak te weinig weten over het onderwerp hoogbegaafdheid bij jonge kinderen en hoe ze hiermee om moeten gaan. 86% van de leerkrachten geeft echter aan scholing te hebben gehad in het signaleren en begeleiden van een jong hoogbegaafd kind, dus zullen deze leerkrachten wel degelijk de kennis hebben over het onderwerp. Uit de opmerkingen, die bij de enquête zijn geplaatst, is echter wel gebleken dat veel leerkrachten aangeven veel over het onderwerp geleerd te hebben door het te hebben meegemaakt. Uit de opmerkingen is ook af te leiden dat de leerkrachten op het gebied van theorie over het algemeen te weinig kennis hebben. Een balans van ervaring en theoretische kennis is voor leerkrachten dan misschien ook wel de meest optimale combinatie om jonge hoogbegaafde kinderen te begrijpen en te kunnen (blijven) stimuleren.

Paragraaf 8

Aanbevelingen

Nu er een conclusie is, kunnen de volgende aanbevelingen worden gemaakt voor de leerkrachten van jonge hoogbegaafde kinderen:

- Zorg er als leerkracht voor dat je kennis hebt van het onderwerp 'hoogbegaafdheid bij jonge kinderen' en wees op de hoogte van de ontwikkeling rond dit onderwerp.
- Wacht niet te lang met het ondernemen van actie wanneer er vermoedelijk sprake is van hoogbegaafdheid bij een kind uit de klas. Neem bijvoorbeeld contact op met de ouders en overleg met de intern begeleider.

Discussie

- Geven de ingevulde enquêtes een realistisch beeld van de gemiddelde kleuterleerkracht?
- Is het realistisch om een onderzoek te doen onder leerkrachten waarbij sommigen aangeven dat hoogbegaafdheid bij kleuters niet bestaat?

Paragraaf 9

Samenvatting

In dit onderzoek is het onderwerp ‘Het jonge kind en hoogbegaafdheid’ onderzocht. Het praktijkprobleem kwam vanuit basisschool Instantie(1) in (plaats 1). Op deze school liepen de leerkrachten aan tegen het feit dat ze niet wisten hoe ze met de jonge hoogbegaafde kinderen (kleuters) moesten omgaan en hoe ze deze kinderen konden blijven stimuleren. Vervolgens is uit dit praktijkprobleem de volgende onderzoeksvraag ontstaan: *“Welke handvaten heeft de groepsleerkracht nodig voor het begeleiden van het jonge hoogbegaafde kind en op welke manier kan de groepsleerkracht het kind blijven stimuleren?”*. Nadat deze vraag was bedacht, was het uiteraard belangrijk om een aantal deelvragen bij deze vraag te verzinnen. De volgende deelvragen zijn er vanuit de onderzoeksvraag ontstaan:

- *Wat is hoogbegaafdheid?*
- *Hoe wordt een ontwikkelingssprong gesignaleerd bij een jong kind?*
- *Welke leermiddelen zijn er om jonge hoogbegaafde kinderen te stimuleren?*
- *Wat is het verschil tussen begaafdheid en hoogbegaafdheid?*

Voordat deze vragen beantwoord konden worden, was het belangrijk om te zorgen voor theorie. Voor het onderzoek zijn verschillende boeken gelezen en nadat dit gebeurt was, kon er gewerkt worden aan het theoretisch kader. In het theoretisch kader kwamen de antwoorden op de deelvragen eigenlijk al naar voren.

Naast het theoretische gedeelte is er uiteraard ook een praktijk gedeelte in dit onderzoek. Er is een enquête gemaakt, die onder kleuterleerkrachten van verschillende scholen en verenigingen is verspreid. Aangezien deze enquête vrij laat in het schooljaar geproduceerd is, was de kans aanwezig dat de respons van de scholen laag zou zijn. Dit was ook het geval, maar er waren genoeg enquêtes teruggestuurd, waardoor er verder kon worden gegaan met het onderzoek. De enquête bestond uit 23 vragen, die onderverdeeld waren in drie categorieën, namelijk:

- *Algemene vragen*
- *Kennisvragen*
- *Vaardigheidsvragen*

Nadat de enquête terug was gestuurd, zijn de resultaten verwerkt. De leerkrachten geven in de enquête aan dat ze ‘veel’ kennis hebben over het onderwerp ‘hoogbegaafdheid bij jonge kinderen’, maar uit de antwoorden blijkt dat dit helemaal het geval is. Ook is de enquête niet door elke leerkracht serieus genomen, waardoor er antwoorden waren gegeven door leerkrachten die niet mee konden worden genomen in de verwerking van de enquête, denk aan antwoorden als: *“kijk maar in de theorie, daar vind je het antwoord”*. Dit is uiteraard een voorbeeld van een antwoord dat niet gewenst is op een enquête.

Doordat de onderzoeker zich goed heeft verdiept in de theorie en met behulp van de enquête, konden de deelvragen worden beantwoord, waardoor uiteindelijk de onderzoeksvraag beantwoord kon worden.

Een persoon is hoogbegaafd wanneer hij/zij een IQ heeft van boven de 130, een creatief denkvormogen heeft, een grote motivatie heeft en wanneer hij/zij opvalt op sociaal gebied. Een ontwikkelingsvoorsprong kan gesignaleerd worden wanneer een leerkracht weet wat hoogbegaafdheid is en hoe hoogbegaafde kinderen denken. Het is dus erg belangrijk dat de leerkracht deze theoretische achtergrond kent. Er zijn verschillende leermiddelen die een leerkracht in kan zetten om het jonge hoogbegaafde kind te stimuleren. Hierbij kan gedacht worden aan extra taken zoals levelwerk, het instellen van een plusklas en tot slot een kind door laten stromen naar een hogere groep, zodat het kind op een hoger niveau werkt. Tot slot is het erg belangrijk dat de leerkracht het verschil weet tussen begaafdheid en hoogbegaafdheid. Wanneer een kind uitblinkt in één of twee vakken, is het kind nog niet direct hoogbegaafd. Hoogbegaafdheid gaat gepaard met meerdere aspecten, zoals het sociaal minder sterk zijn, geen aansluiting kunnen vinden met de leeftijdsgenoten en eventuele gedragsproblemen.

De handvaten die de leerkracht nodig heeft om de jonge hoogbegaafde kinderen te begeleiden en het blijven stimuleren van deze kinderen, zijn dat de leerkracht in eerste instantie kennis moet hebben over het onderwerp ‘hoogbegaafdheid bij jonge kinderen’. De leerkracht moet weten wat er in de hoofden van de jonge hoogbegaafde kinderen omgaat, zodat hij/zij hierop kan inspelen. Ten tweede moet de leerkracht beschikken over eventuele leermiddelen die ingezet kunnen worden om deze kinderen te kunnen blijven stimuleren. De leerkracht kennis hebben van de leermiddelen die op school aanwezig zijn en hoe deze toepasbaar zijn. Tot slot is het voor een leerkracht erg belangrijk om op de hoogte te blijven van ontwikkelingen die spelen rond het onderwerp ‘hoogbegaafdheid bij jonge kinderen’. Wanneer de leerkracht deze ontwikkelingen niet zou volgen, is het mogelijk dat de leerkracht handelt op een manier die niet voordelig werkt ten opzichte van het jonge hoogbegaafde kind op de basisschool.

Paragraaf 10

Bibliografie

- Byttebier, I. (2002). Creativiteit. Hoe? Zo!, Tiel: Lannoo NV
- De Bono, E. (2009). Creatief denken, Amsterdam: Business Contact
- De Bruyn, M. & R. Het Aha B C, Creatief Atelier Windekind, V.Z.W.
- Drent, S. & Van Gerven, E. (2007). Professioneel omgaan met hoogbegaafde leerlingen in het basisonderwijs, Assen: Van Gorcum
- Eastaway, R. (2009). Creatief denken, Baarn: Forte Uitgevers BV
- Huitt, W. Motivation to Learn: An Overview.
<http://www.martinfrost.ws/htmlfiles/aug2008/motivation.html>
- Van Gerven, E. (2011). Handboek Hoogbegaafdheid, Assen: Van Gorcum
- Lammers van Toorenburg, W. (2011). Hoogbegaafd, nou én?, Amsterdam: Samsara
- Mönks, F. (1995). Hoogbegaafde kinderen thuis en op school, Alphen aan de Rijn: Samson H.D.
- Oldersma, F. & Rubingh, H. (2013), Knap Lastig, (gemeente 1): Bureau voor levend leren
- Resing, W., & Drenth, P. (2007). Intelligentie: weten en meten. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds

Bijlage 1
Tijdpad

Datum	Bezigheden	Tijd
19/11/2015	Inlezen in het onderwerp "hoogbegaafdheid"	60 minuten
04/02/2016	Op internet artikelen zoeken over hoogbegaafdheid bij jonge kinderen	60 minuten
08/02/2016	Gesprek met begeleider over voorgang	+/-30 minuten
31/03/2016	Contact opgenomen met hoogbegaafdheid school in (gemeente 1)	+/- 10 minuten
26/04/2016	Gesprek gehad met begeleider en boeken gehaald over hoogbegaafdheid uit bibliotheek	+/- 60 minuten
27/04/2016	Hoofd/deelvragen opgesteld en begonnen met theoretisch kader	120 minuten
28/04/2016	Theoretisch kader	120 minuten
10/05/2016	"	"
11/05/2016	"	"
24/05/2016	Gesprek met begeleider over voorgang	40 minuten
25/05/2016	Verder gegaan met uitwerking theoretisch kader	90 minuten
31/05/2016	Gesprek gehad met begeleider	30 minuten
01/06/2016	Vragen bedacht voor enquête	60 minuten
07/06/2016	Gesprek gehad met begeleider, Tips gekregen over enquête	45 minuten
08/06/2016	Alles op een rijtje gezet. Wat heb ik nu en wat moet ik nog doen	30 minuten
09/06/2016	Gesprek gehad met een aantal leerkrachten over de vragen die in mijn enquête komen	30 minuten
14/06/2016	Enquête besproken met begeleider. Aantal aanvullingen gekregen	30 minuten
15/06/2016	Enquête afgemaakt, gecategoriseerd en opmaak gedaan.	60 minuten
16/06/2016	Contact gehad met verschillende scholen over het feit of ze de enquête op willen sturen	20 minuten
20/06/2016	Nogmaals contact gezocht met scholen i.v.m. de enquête	20 minuten
27/06/2016	Enquête opgestuurd naar verschillende scholen	20 minuten

28/06/2016	Opmaak verslag voor groenlicht peiling	60 minuten
29/06/2016	"	"
30/06/2016	"	"
01/06/2016	" en verslag naar begeleider gestuurd	120 minuten
11/07/2016	Deadline inleveren enquête	
12/07/2016	Theoretisch kader goedgekeurd	
12/07/2016	Uitwerken enquête	60 minuten
13/07/2016	"	"
08/08/2016	Verwerken statistieken enquête	60 minuten
09/08/2016	"	"
10/08/2016	"	"
15/08/2016	Conclusie/aanbevelingen/discussie	120 minuten
17/08/2016	Vorbereiden presentatie verdediging onderzoek	360 minuten
18/08/2016	Presentatie verdediging onderzoek	360 minuten
22/08/2016	Verbeteren conclusie/ opmaak onderzoek	+/- 360 minuten

Bijlage 2

Info enquête

In eerste instantie wil ik u alvast bedanken voor het feit dat u de moeite en de tijd neemt om deze enquête in te vullen. De enquête is bedoeld voor leerkrachten van de onderbouw en gaat over jonge hoogbegaafde kinderen. Er zullen vragen in voorkomen waar u misschien geen antwoord op heeft. In dat geval kunt u “niet van toepassing” invullen.

De enquête bestaat uit open- en gesloten vragen en is ingedeeld in drie verschillende categorieën (algemene vragen, kennisvragen en vaardigheidsvragen).

U kunt de enquête digitaal invullen in de hiervoor aangegeven vakken. Deze vakken kunt u zelf met uw muis groter maken, mocht u meer ruimte nodig hebben.

Graag zou ik deze enquête voor 11-07-2016 ingevuld van u willen ontvangen. U kunt de (ingevulde) enquête opslaan en mailen naar (e-mailadres onderzoeker)

Bij voorbaat dank,

(naam onderzoeker)

(e-mailadres onderzoeker)

(telefoonnummer onderzoeker)

Algemene vragen

1. Heeft u ervaring met hoogbegaafde kinderen in uw groep?

Vul hier uw antwoord in:

2. Merkt u een verschil tussen hoogbegaafde jongens en hoogbegaafde meisjes?

Vul hier uw antwoord in:

3. Is er op uw school een beleid voor de omgang met een hoogbegaafd kind?

Vul hier uw antwoord in:

4. Heeft u scholing gehad in het signaleren- en begeleiden van een jong hoogbegaafd kind?

Vul hier uw antwoord in:

5. Wordt er bij u op school bewust gekozen voor het vervroegd door laten stromen naar een hogere groep?

Vul hier uw antwoord in:

6. Op welke wijze biedt uw school mogelijkheden tot het stimuleren van de ontwikkeling van het jonge hoogbegaafde kind?

Vul hier uw antwoord in:

7. Maakt uw school gebruik van eventuele ondersteuning van een specialist op het gebied van hoogbegaafde kinderen?

Vul hier uw antwoord in:

8a. Is er (veel) contact met de ouders van het hoogbegaafde jonge kind?

Vul hier uw antwoord in:

8b. Op welke wijze vindt er tussen u als leerkracht en de ouders contact plaats?

Vul hier uw antwoord in:

9. Merkt u dat het kind problemen ondervindt van zijn/haar hoogbegaafdheid?
Zo ja, waar merkt u dit aan?

Vul hier uw antwoord in:

10. Tegen welke problemen loopt u aan bij het plannen en voorbereiden van uw lesactiviteiten ten opzichte van het hoogbegaafde kind?

Vul hier uw antwoord in:

Kennisvragen

Er zijn op dit moment verschillende visies op hoogbegaafdheid. Zo zijn er verschillende modellen/visies. De volgende vragen gaan over de visie op hoogbegaafdheid.

11. Wat zijn volgens u de kenmerken van hoogbegaafdheid?

Vul hier uw antwoord in:

12. Hoe ligt een hoogbegaafd kind, volgens u, in de groep?

Vul hier uw antwoord in:

13. Heeft u kennis van het Triadisch model?

Vul hier uw antwoord in:

14. Hoe kunt u (over het algemeen) het beste omgaan met een hoogbegaafde leerling?

Vul hier uw antwoord in:

15. Wat zijn de gevolgen van het niet adequaat omgaan met een hoogbegaafde leerling?

Vul hier uw antwoord in:

16. Bent u op de hoogte van de eventuele problematiek bij hoogbegaafde leerlingen op sociaal-emotioneel en cognitief gebied?

Vul hier uw antwoord in:

17. Op welke wijze komt een hoogbegaafde leerling tot zijn recht op sociaal-emotioneel en cognitief gebied?

Vul hier uw antwoord in:

Vaardigheidsvragen

18. a. Heeft u zicht op verrijkmateriaal voor hoogbegaafde kinderen?

Vul hier uw antwoord in:

- b. Welk materiaal gebruikt u op dit moment?

Vul hier uw antwoord in:

19. Besteedt u extra aandacht aan de ontwikkeling van het hoogbegaafde kind?

Vul hier uw antwoord in:

20. a. Merkt u dat het hoogbegaafde kind onder presteert?

Vul hier uw antwoord in:

- b. Waar merkt u dat aan?

Vul hier uw antwoord in:

21. Hoe kwam u er achter dat het kind hoogbegaafd is?

Vul hier uw antwoord in:

22. a. Op welke wijze registreert u de voortgang van het hoogbegaafde jonge kind?

Vul hier uw antwoord in:

- b. Wat vindt u de voor en nadelen van de manier waarop u dit registreert?

Vul hier uw antwoord in:

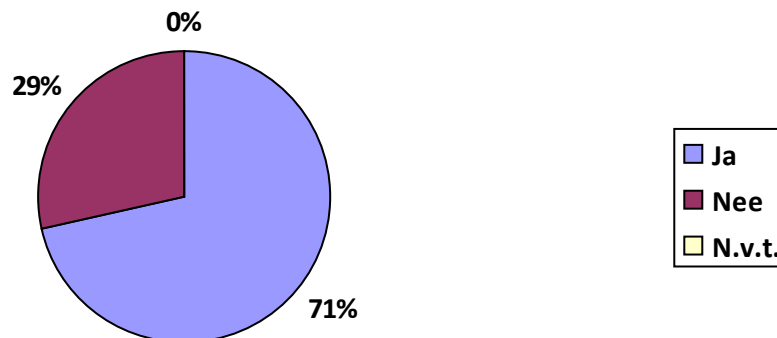
23. Op welke wijze probeert u aan alle cognitieve behoeftes binnen de hoogbegaafde leerling te voldoen?

Vul hier uw antwoord in:

Bijlage 3

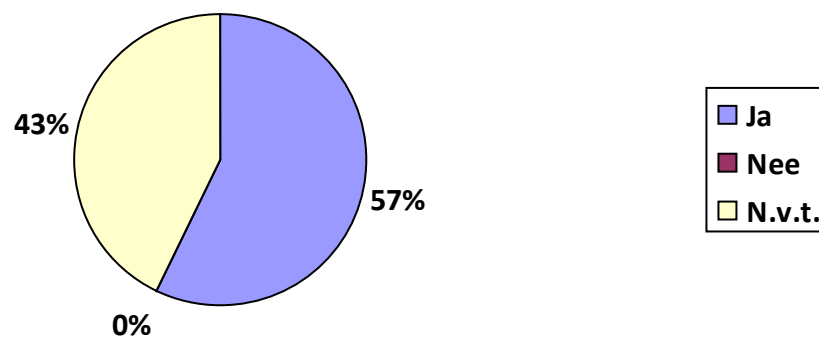
Uitwerking antwoorden enquête

Vraag 1: *Heeft u ervaring met hoogbegaafde kinderen in de groep?*

Zoals hierboven te zien is, heeft ruim 70% van de leerkrachten als antwoord “ja” ingevuld. Dit houdt in dat veel van de leerkrachten ervaring heeft met hoogbegaafde kinderen in hun groep. Eén van de leerkrachten gaf als opmerking dat de leerlingen met wie hij/zij ervaring had, niet gediagnosticeerd als hoogbegaafd kind waren. De leerkracht had zelf het vermoeden dat deze leerlingen hoogbegaafd waren.

Vraag 2: *Merkt u verschil tussen hoogbegaafde jongens en hoogbegaafde meisjes?*

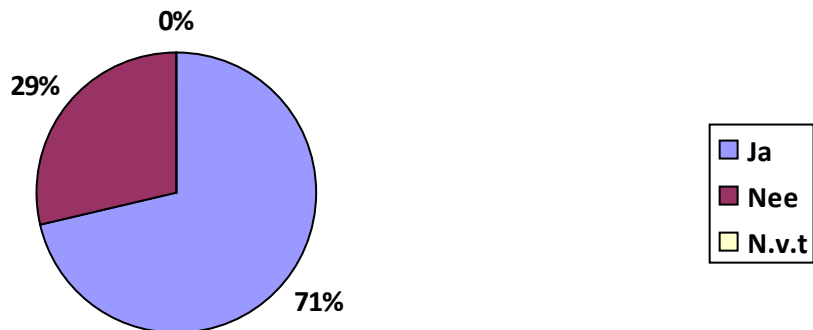

Uit de verwerking van de antwoorden op deze vraag, blijkt dat meer dan de helft van de leerkrachten wel een verschil merkt tussen hoogbegaafde jongens en hoogbegaafde meisjes. Opvallend is dat er niet één van de leerkrachten als antwoord “nee” heeft ingevuld. De leerkrachten die als antwoord “Niet van toepassing” hebben ingevuld, kunnen deze keuze om verschillende redenen hebben gemaakt.

Echter was er wel weer een aantal opmerkingen geplaatst bij deze vraag. Een aantal van de leerkrachten heeft ingevuld op wat voor manier de hoogbegaafde jongens en de hoogbegaafde meisjes verschillen van elkaar. De opmerkingen zijn de volgende:

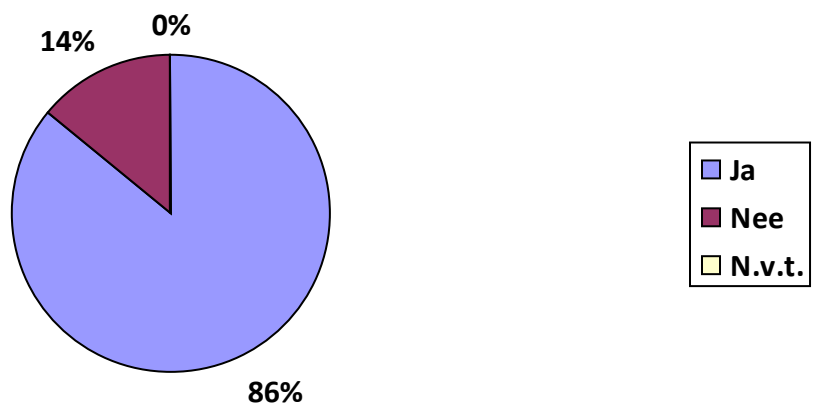
- *De jongens zijn erg competitief. De meisjes werken meer samen*
- *De jongens vallen meer op door het tonen van negatief gedrag.*

Vraag 3: *Is er op uw school een beleid voor de omgang met een hoogbegaafd kind?*

Uit deze grafiek blijkt dat meer dan 70% van de leerkrachten aangeeft dat er wel een beleid aanwezig is op de school voor de omgang met een hoogbegaafd kind. De overige leerkrachten geven aan dat dit niet het geval is. Er zijn verschillende opmerkingen geplaatst, waaronder dat een van de leerkrachten aangeeft dat dit om het Sidi-protocol gaat én dat een van de leerkrachten aangeeft dat het in dit geval niet om een vast omlijnd beleid gaat.

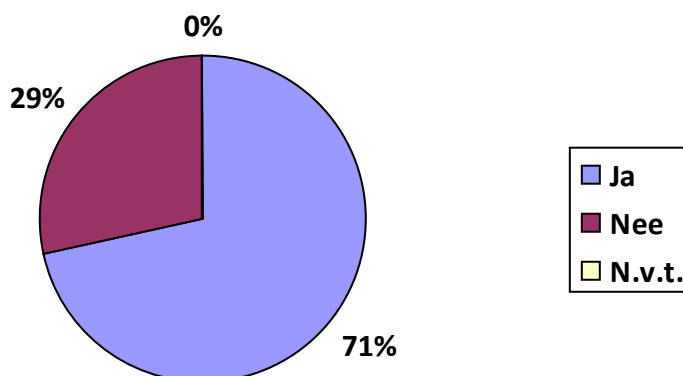
Vraag 4: *Heeft u scholing gehad in het signaleren- en begeleiden van een jong hoogbegaafd kind?*

Uit deze antwoorden blijkt dat het grootste deel van de "ondervraagde" leerkrachten scholing heeft gehad in het signaleren- en het begeleiden van jonge hoogbegaafde kinderen. Wederom worden er ook bij deze vraag enkele opmerkingen geplaatst door de leerkrachten:

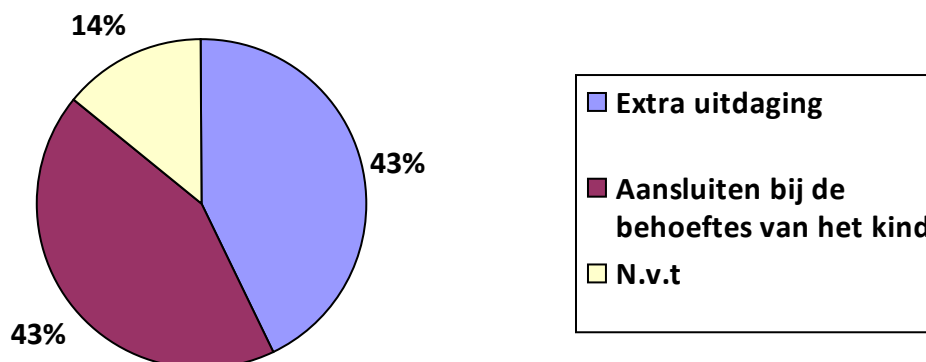
- Eén van de leerkrachten geeft aan dat hij/zij deze kennis heeft verworven doordat hij/zij intern begeleider is.
- Er wordt aangegeven dat er op een bepaalde school niet gesproken wordt van hoogbegaafdheid bij jonge kinderen, maar over een ontwikkelingsvoorsprong.
- Eén van de leerkrachten die als antwoord "nee" heeft ingevuld, geeft aan dat er dit schooljaar wel extra aandacht is geweest voor het signaleren van hoogbegaafdheid bij jonge kinderen.

Vraag 5: *Wordt er bij u op school bewust gekozen voor het vervroegd laten doorstromen naar een hogere groep?*

Uit de antwoorden blijkt dat de meeste scholen er bewust voor kiezen om kinderen vervroegd te laten doorstromen naar een hogere groep, mocht dit nodig zijn. Wel geeft echter meer dan de helft van de leerkrachten in de enquête aan dat het zeer zelden voorkomt dat een leerling doorstroomt naar een hogere groep.

Vraag 6: *Op welke wijze biedt uw school mogelijkheden tot het stimuleren van de ontwikkeling van het jonge begaafde kind?*

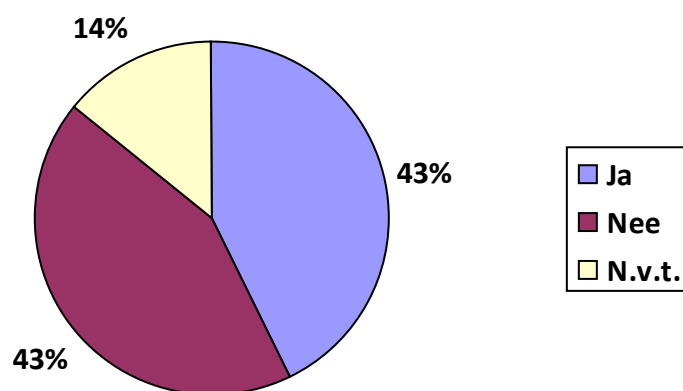

Doordat dit een open vraag is, heb ik de antwoorden onderverdeeld in twee verschillende categorieën, zoals hierboven te zien is. Hieruit blijkt dat er op verschillende manier wordt omgegaan met het stimuleren van de ontwikkeling van het hoogbegaafde kind. Er wordt op scholen veel extra uitdaging aangeboden aan de kinderen en op andere scholen wordt er specifiek gekeken naar de behoeftes van het kind. De verschillende gegeven antwoorden zijn hieronder te zien (er is op deze vraag ook een aantal keer het antwoord "N.v.t." gegeven. Deze antwoorden zijn hieronder niet weergegeven).

- *Het bieden van uitdaging in de lesstof*

- Kind afhankelijk, samen met ouders, groepsleerkracht en intern begeleider tijdig signaleren en nadenken over de optimale begeleiding.
- Doorstromen naar een hogere groep, extra uitdaging en ondersteuning bieden.
- Extra uitdaging bieden en zoveel mogelijk aansluiten bij de ontwikkeling van het kind.
- In het kader van passend onderwijs proberen wij bij alle kinderen de behoeftes zo goed mogelijk in kaart te brengen. Zo ook bij kinderen met een ontwikkelingsvoorsprong. Op veel diverse manieren proberen we hier zo goed mogelijk ons onderwijsaanbod op aan te passen. Hiervoor zijn heel veel verschillende mogelijkheden.
- Op dezelfde manier als niet-hoogbegaafde kinderen. Kijken naar de behoeften van het kind.

Vraag 7: Maakt uw school gebruik van eventuele ondersteuning van een specialist op het gebied van hoogbegaafde kinderen?

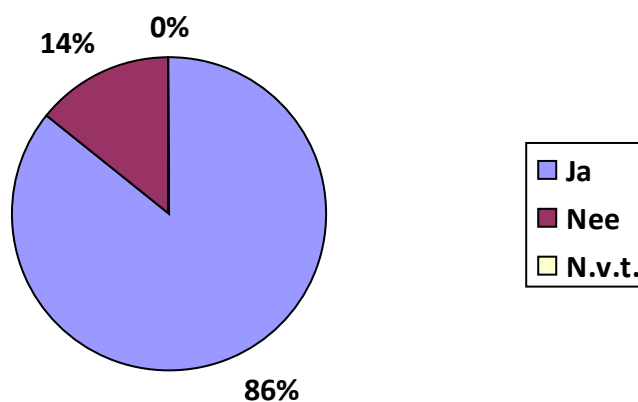

Uit deze grafiek blijkt dat 43% van de scholen gebruik maakt van eventuele ondersteuning van een specialist op het gebied van hoogbegaafde kinderen. Er zijn bij deze vraag ook enkele opmerkingen geplaatst door de leerkrachten, namelijk:

- Vanuit de vereniging wordt een ontwikkelingspsycholoog ingehuurd voor een consult of onderzoek.
- Leerkracht moet zelf ook invulling geven aan het extra aanbod voor deze kinderen.
- Wel wordt er vanuit het team zelf veel hulp geboden en is er een leerkracht die hierin geschoold is die eventueel kan helpen.

Hieruit blijkt dat er op verschillende manieren met hoogbegaafde kinderen kan worden omgegaan. Dit kan zijn met hulp van buiten de school, hulp van binnen de school en het zelf (als leerkracht) invulling geven aan het extra aanbod voor de hoogbegaafde kinderen.

Vraag 8a: *Is er (veel) contact met de ouders van het hoogbegaafde kind?*

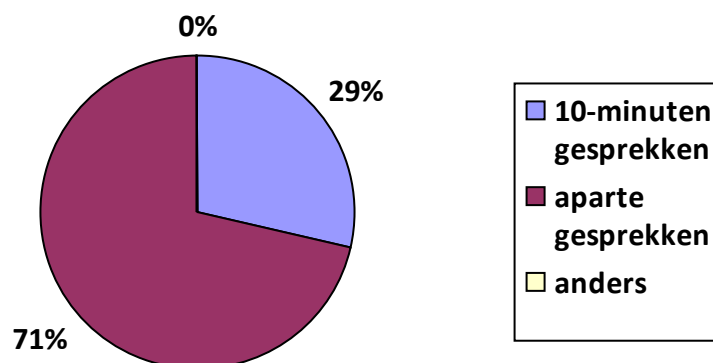
Uit deze grafiek blijkt dat er op 86% van de scholen (die hebben deelgenomen aan het invullen van de enquête) (veel) contact is met de ouders van de hoogbegaafde kinderen. Hier is echter wel een kanttekening bij te plaatsen, blijkt uit de verschillende opmerkingen die leerkrachten bij het geven van de antwoorden hebben gemaakt.

De volgende opmerkingen zijn bij de antwoorden geplaatst:

- Alleen als het echt nodig is.
- Zonder ouders lukt het niet.
- Zo nu en dan.
- Dit is niet alleen met de ouders van hoogbegaafde kinderen, maar met de ouders van alle kinderen.

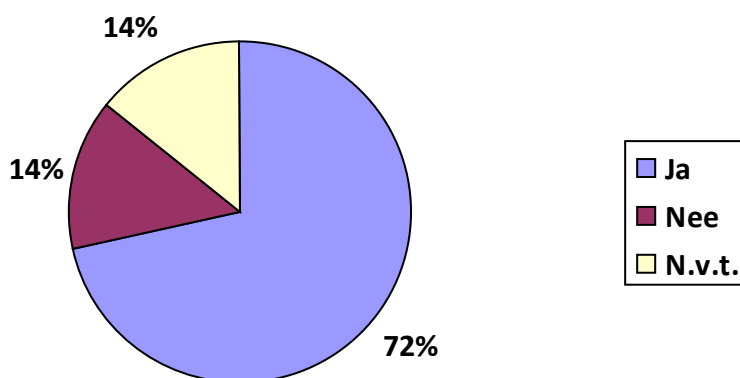
Hieruit blijkt dat de ene school alleen contact met de ouders opneemt, wanneer dit echt nodig is, terwijl de andere school veel contact heeft met de ouders van alle kinderen en dus niet specifiek met de ouders van de hoogbegaafde kinderen.

Vraag 8b: Op welke wijze vindt er tussen u als leerkracht en de ouders contact plaats?

Uit deze grafiek blijkt dat het contact plaatsvindt door middel van gesprekken met de ouders. In 29% van de gevallen gebeurt dit alleen door middel van de tien-minutengesprekken en in de overige 71% vindt het plaats door middel van andere gesprekken die bijvoorbeeld apart gepland zijn. Er wordt overigens wel aangegeven dat er altijd ruimte is voor extra contact met de ouders, wanneer hier vraag naar is, of wanneer dit vanuit de school echt nodig is.

Vraag 9: Merkt u dat het kind problemen ondervindt van zijn/haar hoogbegaafdheid? Zo ja, waar merkt u dit aan?

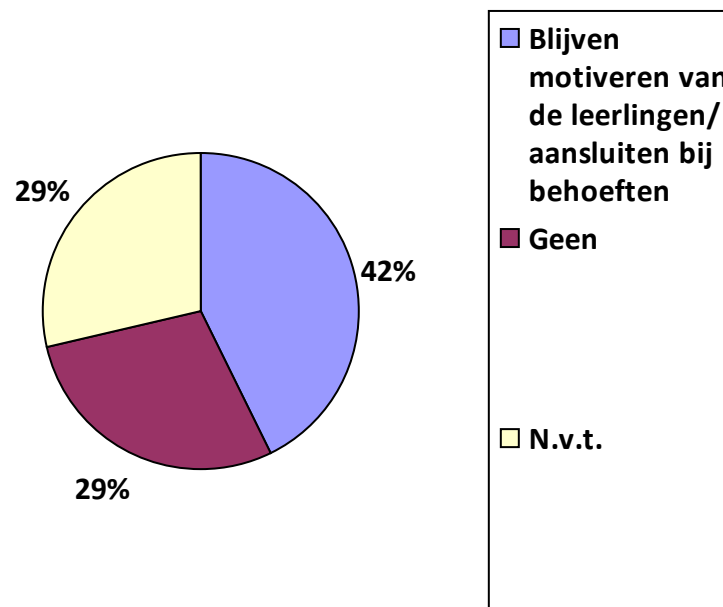
In de grafiek hierboven is te zien dat het grootste deel van de leerkrachten aangeeft dat ze merken dat het kind problemen ondervindt van zijn/haar hoogbegaafdheid. De verschillende opmerkingen die hierbij zijn gegeven, zijn hieronder te zien:

- Deze kinderen hebben behoefte aan extra lesstof en werken sneller.
- Het kind zit niet lekker in zijn vel.
- Het kind vindt geen aansluiting bij leeftijdsgenoten. Leerkracht loopt aan tegen het feit dat de leerling te snel door de stof gaat.
- Aansluiting bij de leeftijdsgenoten is erg lastig. Dit komt door de andere manier van communicatie, denken, werken en spelen.

- *Het kind heeft met name last van de executieve functies, zoals leren leren, omgaan met teleurstellingen, doorzetten, motivatie, emotieregulatie etc.*
- *Aanpassingsgedrag.*

Zoals hierboven te zien is, lopen de problemen waar de leerlingen tegenaan lopen erg uiteen. De ene leerkracht geeft een zeer duidelijk beeld van wat er geconstateerd wordt, terwijl de andere leerkracht meer oppervlakkig blijft. Over het algemeen zijn de problemen die worden genoemd ook de problemen die in de literatuur genoemd worden.

Vraag 10: *Tegen welke problemen loopt u aan bij het plannen en voorbereiden van uw lesactiviteiten ten opzichte van het hoogbegaafde kind?*

De verschillende antwoorden die op deze vraag gegeven zijn, heb ik onderverdeeld in de bovenstaande categorieën. Opvallend hierbij is het feit dat het grootste deel van de leerkrachten aanloopt tegen de manier waarop ze de hoogbegaafde kinderen kunnen blijven stimuleren en hoe ze als leerkracht kunnen aansluiten bij de behoeften van het kind, zonder dat de rest van de klas hier onder lijdt. Er is ook een deel van de leerkrachten die geen problemen ondervindt tijdens het voorbereiden en plannen van de lesactiviteiten ten opzichte van het hoogbegaafde kind.

Vraag 11: *Wat zijn volgens u de kenmerken van hoogbegaafdheid?*

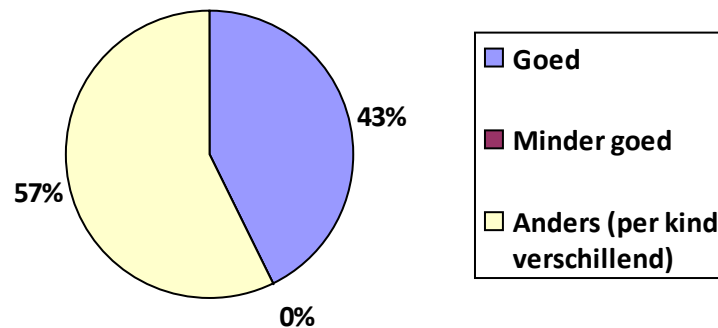
Voor het beantwoorden van deze vraag zal ik de verschillende antwoorden geven die de leerkrachten ingevuld hebben (opvallend: 3 leerkrachten hebben deze vraag niet beantwoord).

- *Het snel oplossen van problemen (hier plezier in hebben)*
- *Hekel hebben aan steeds dezelfde soort sommen o.i.d. maken.*
- *Nieuwsgierig zijn naar de wereld om hen heen.*
- *Veel vragen en doorvragen*
- *Zelfstandig werken*
- *Grote woordenschat*
- *Grote, brede kennis*
- *Moeilijke vragen stellen*
- *Hoge intelligentie*
- *Grote algemene ontwikkeling*
- *Hoog IQ*

- *Grote motivatie*
- *Creatief zijn*

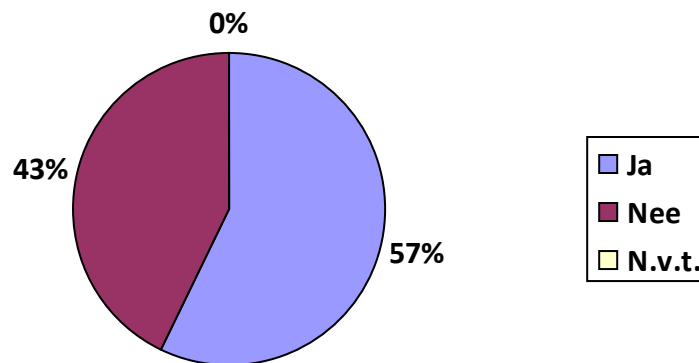
Zoals hierboven te zien is, zijn er veel verschillende antwoorden gegeven. Hieruit is af te leiden dat elke leerkracht een persoonlijke invulling geeft aan de kenmerken van hoogbegaafdheid. Dit komt voornamelijk doordat elke leerkracht zijn/haar eigen ervaring met het onderwerp heeft. De basiskenmerken die in de theorie genoemd worden, zijn ook genoemd in de antwoorden, namelijk een hoog IQ >130, grote motivatie en creatief zijn.

Vraag 12: *Hoe ligt een hoogbegaafd kind, volgens u, in de groep?*

De gegeven antwoorden op deze vraag heb ik wederom onderverdeeld in drie categorieën, zoals hierboven in de grafiek is te zien. 43% van de leerkrachten geeft aan dat het kind in principe goed in de groep ligt en geven hier vervolgens nog een korte uitleg bij met betrekking tot het kind in de klas. Er wordt onder andere genoemd dat het kind zich niet altijd begrepen voelt door zijn/haar klasgenoten en dat het kind erg gevoelig is. De overige 57% geeft aan dat het per hoogbegaafd kind verschillend is of het goed in de groep ligt of niet. Uit de antwoorden is af te leiden dat de leerkrachten de vraag niet allemaal op dezelfde manier hebben opgevat.

Vraag 13: Heeft u kennis van het Triadisch model?

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat meer dan de helft van de leerkrachten aangeeft kennis te hebben van het Triadisch model. Slechts één van de leerkrachten geeft in de opmerkingen de verschillende kenmerken van het model aan. Een andere opmerking was de volgende: "De vraag is of je dit model al bij het jonge kind kan gebruiken".

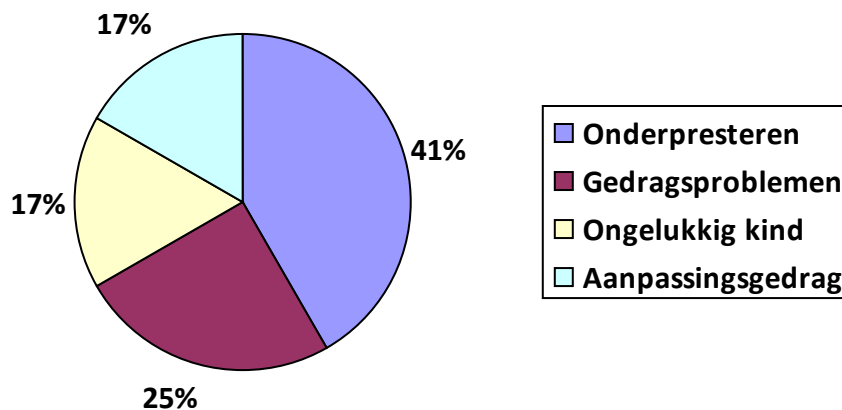
Vraag 14: Hoe kunt u (over het algemeen) het beste omgaan met een hoogbegaafde leerling?

De volgende antwoorden zijn gegeven op deze vraag:

- *Uitdaging geven, inspelen op wat de leerlingen kunnen.*
- *Leren te leren*
- *Kijken waar de behoeftes en interesses van de leerling zijn en hierbij aansluiten. Af en toe meeveren en tegengas geven.*
- *Ervaring en verdieping doet leren, je moet het meegemaakt hebben.*
- *De leerling laten weten dat ze er mogen zijn en de leerling hier de ruimte voor geven.*
- *Zoals bij alle leerlingen, kijken naar het kind en zijn behoeftes.*
- *Zoals met alle leerlingen*
- *Niet van toepassing*

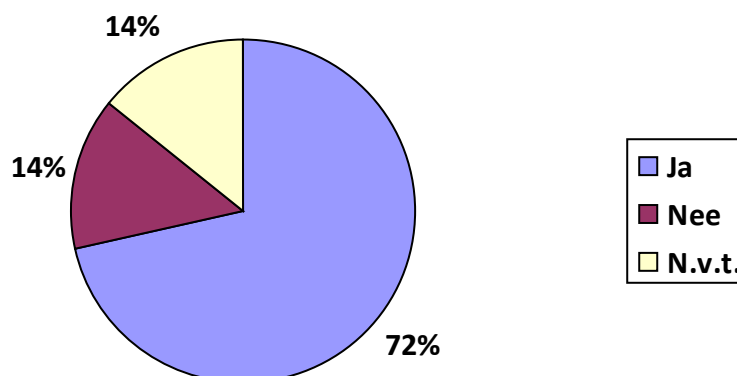
Zoals hierboven te zien is, zijn er veel verschillende antwoorden gegeven op deze vraag. Een aantal van de leerkrachten geeft voorbeelden die vooral betrekking hebben op het kind zelf. Er is ook een aantal voorbeelden waarbij de leerkracht wijst op de ervaring die je als leerkracht nodig hebt om goed te kunnen omgaan met een hoogbegaafd kind. Tot slot zijn er ook antwoorden die weergeven dat je met hoogbegaafde leerlingen op dezelfde manier om moet gaan als met de andere (niet hoogbegaafde) kinderen.

Vraag 15: *Wat zijn de gevolgen van het niet adequaat omgaan met een hoogbegaafde leerling?*

De verschillende antwoorden die gegeven zijn, heb ik in 4 categorieën verdeeld, zoals hierboven te zien is. Het grootste deel van de leerkrachten geeft aan dat de leerlingen kunnen gaan onderpresteren, wanneer er niet adequaat gehandeld wordt met betrekking tot het hoogbegaafde kind. 25% van de leerkrachten geeft aan dat een kind gedragsproblemen kan gaan vertonen. Ook is er een groep leerkrachten die aangeeft dat een kind zich erg ongelukkig kan voelen in de klas, wanneer er niet adequaat omgegaan wordt met zijn/haar hoogbegaafdheid. Tot slot geeft 17% van de leerkrachten aan dat de hoogbegaafde kinderen zich kunnen gaan aanpassen aan de rest van de groep, wanneer de leerkracht niet adequaat omgaat met de hoogbegaafdheid van deze kinderen. Dat de antwoorden zoveel van elkaar verschillen, heeft te maken met het feit dat elke leerkracht zijn/haar eigen ervaring heeft met het onderwerp.

Vraag 16: *Bent u op de hoogte van eventuele problematiek bij hoogbegaafde leerlingen op sociaal-emotioneel en cognitief gebied?*

Uit deze grafiek is af te lezen dat het grootste deel van de leerkrachten aangeeft dat ze op de hoogte zijn van eventuele problematiek bij hoogbegaafde leerlingen op sociaal-emotioneel en cognitief gebied. Een relatief kleine groep zegt hier niet van op de hoogte te zijn.

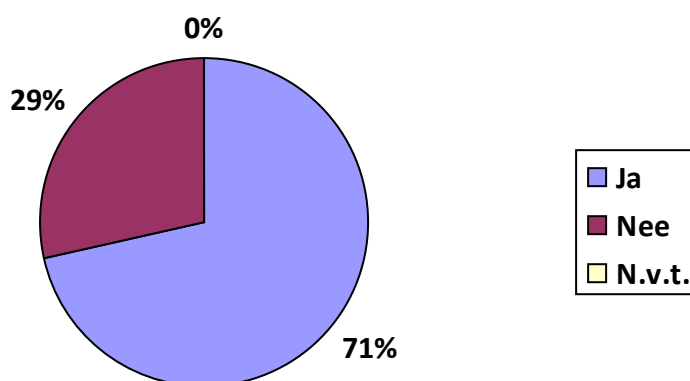
Vraag 17: *Op welke wijze komt een hoogbegaafde leerling tot zijn recht op sociaal-emotioneel en cognitief gebied?*

De volgende antwoorden zijn gegeven op deze vraag:

- *Weet ik niet.*
- *Extra uitdaging bieden.*
- *In contact brengen met gelijkgestemden.*
- *Verdiepen en inspelen op de interesses.*
- *Het kind laten weten dat je het begrijpt.*
- *Goed naar het kind kijken en luisteren naar wat het nodig heeft.*
- *Is zeer divers, hier kan geen duidelijk antwoord op gegeven worden.*
- *Door tegemoet te komen aan de behoeftes van het individuele kind.*
- *Gehoord en gezien worden.*

Er zijn uiteraard verschillende antwoorden gegeven op deze vraag. Eén van de leerkrachten geeft eerlijk aan geen antwoord op deze vraag te weten. De overige antwoorden gaan allemaal over het belang van het kind. Uit deze antwoorden is eigenlijk de conclusie te trekken dat je als leerkracht je goed moet verdiepen in het kind, zodat je weet wat de behoeftes van het kind zijn.

Vraag 18a: *Heeft u zicht op verrijkmateriaal voor hoogbegaafde kinderen?*

Het grootste deel van de leerkrachten geeft aan dat ze zicht hebben op verrijkmateriaal voor hoogbegaafde kinderen. Een aantal van de leerkrachten geeft in de opmerkingen een aantal voorbeelden aan.

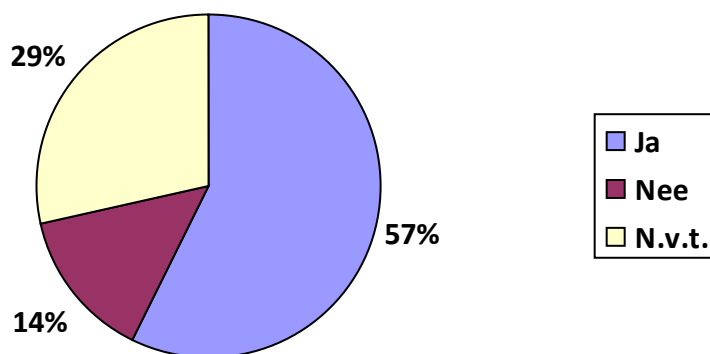
Vraag 18b: *Welk materiaal gebruikt u op dit moment?*

De volgende antwoorden zijn gegeven op deze vraag:

- *Verrijkingstof gekoppeld aan methodes, zoals technisch lego, spelletjes uit hoogbegaafdheidskast, internet.*
- *Zeer diverse materialen.*
- *Aansluiten bij de belevingswereld van het kind.*
- *Door middel van een het sterpakket.*
- *Materiaal uit een hogere groep, vooral gericht op wereldoriëntatie.*

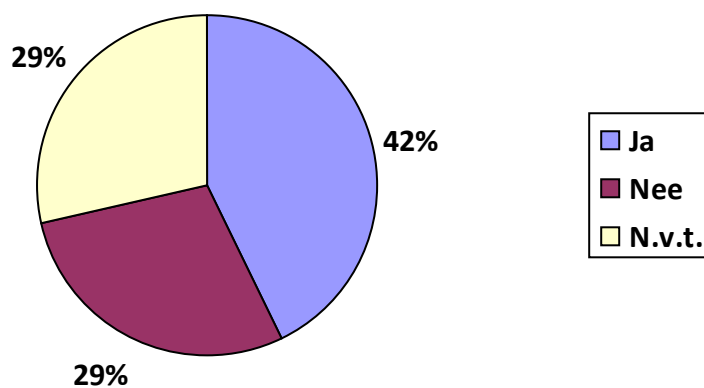
Zoals hierboven te zien is, lopen de materialen zeer uiteen. De ene leerkracht haalt het materiaal uit een 'sterpakket', waarin verschillende extra materialen zitten en de andere leerkracht haalt materiaal uit hogere groepen. Ook zijn er leerkrachten die verrijkingstof kiezen die gekoppeld zijn aan de methodes. Hieruit blijkt dat elke leerkracht er op zijn/haar eigen manier mee om gaat.

Vraag 19: *Besteedt u extra aandacht aan de ontwikkeling van het hoogbegaafde kind?*

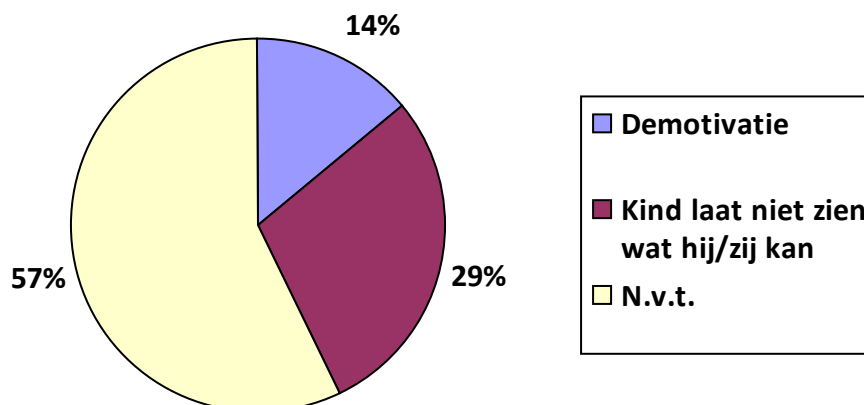
Uit deze antwoorden blijkt dat de verschillende leerkrachten allemaal op een andere manier naar het probleem kijken. Zo geeft het grootste deel aan wel degelijk extra aandacht te besteden aan de hoogbegaafde kinderen en staan er in de opmerkingen zelfs voorbeelden, terwijl er ook leerkrachten zijn die geen extra aandacht besteden aan de ontwikkeling van de hoogbegaafde kinderen.

Vraag 20a: *Merkt u dat het hoogbegaafde kind onder presteert?*

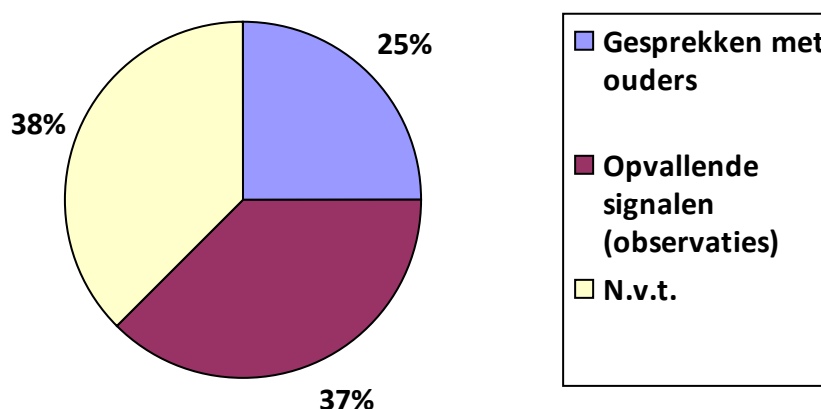
Zoals hierboven te zien is, geeft het grootste deel van de leerkrachten aan wel degelijk te merken wanneer een hoogbegaafd kind onder presteert. Er is ook een deel dat aangeeft dat dit niet het geval is. Eén van deze leerkrachten geeft in de opmerkingen aan dat je er als leerkracht altijd op hoopt dat dit wel het geval is, maar dat het niet altijd zichtbaar is. Het overige deel geeft aan dat er momenteel niet sprake is van een hoogbegaafd kind in de klas.

Vraag 20b: *Waar merkt u dit aan?*

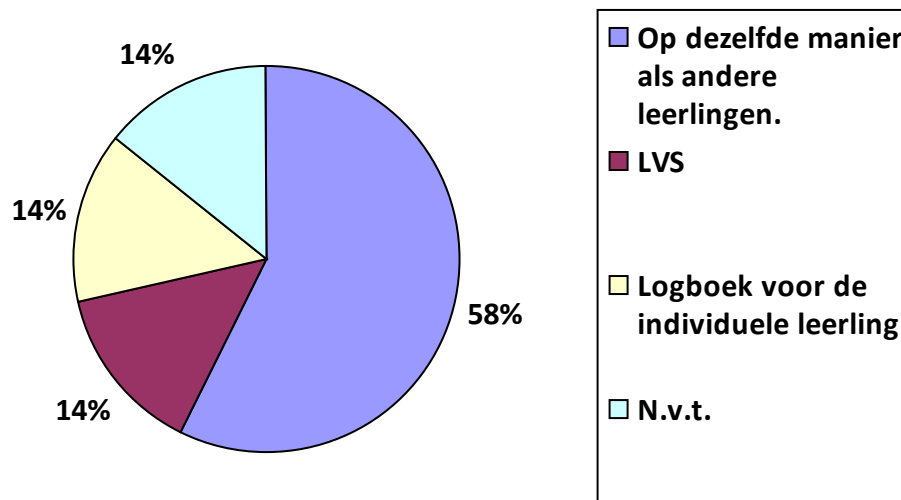
De antwoorden die gegeven zijn op deze vraag, heb ik onderverdeeld in bovenstaande categorieën. Er zijn verschillende opmerkingen geplaatst bij de vragen waarin onder andere gezegd wordt dat de leerkrachten het lastig vinden, omdat deze leerlingen zich vaak heel goed tussen de rest van de groep kunnen voegen. Ook wordt er gezegd dat goede observatie belangrijk is en dat het cruciaal is om goed contact te hebben met de ouders van het hoogbegaafde kind, zodat de leerkracht op de hoogte is van wat er in de leefwereld van het kind speelt.

Vraag 21: *Hoe kwam u er achter dat het kind hoogbegaafd is?*

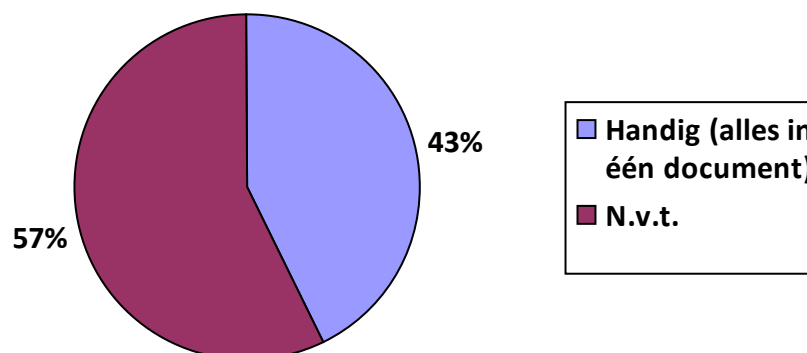
Ook bij deze vraag zijn de verschillende antwoorden weer onderverdeeld in verschillende categorieën. Het valt op dat het grootste deel (geen n.v.t.) door middel van opvallende signalen en observaties achter de hoogbegaafdheid van het kind is gekomen. De overige 25% is achter de hoogbegaafdheid gekomen doormiddel van gesprekken met de ouders van de kinderen.

Vraag 22a: *Op welke wijze registreert u de voortgang van het hoogbegaafde jonge kind?*

In de grafiek is te zien welke verschillende antwoorden er zijn gegeven op deze vraag. Hieruit blijkt dat het grootste deel van de leerkrachten (58%) aangeeft de voortgang van het hoogbegaafde kind op dezelfde manier te registreren als de andere (niet hoogbegaafde) kinderen in de klas. 14% van de leerkrachten geeft aan een speciaal logboek bij te houden voor de hoogbegaafde leerling.

Vraag 22b: *wat vindt u de voor en nadelen van de manier waarop u dit registreert?*

Een groot deel van de leerkrachten geeft aan dat de voordelen van de manier van registratie zijn dat het een handige manier is, omdat alles in één document staat en dit maakt het zeer overzichtelijk. Er worden helaas geen nadelen genoemd.

Vraag 23: *Op welke wijze probeert u aan alle cognitieve behoeftes binnen de hoogbegaafde leerling te voldoen?*

De volgende antwoorden zijn gegeven op deze vraag:

- *Niet van toepassing*
- *Niet van toepassing*
- *Zo divers*
- *Door in te zetten op de verschillende intelligenties van de kinderen.*
- *Naast de basisvaardigheden ook extra uitdagend materiaal aanbieden zodat het leren leuk en uitdagend blijft.*
- *Door verschillende diverse dingen aan te bieden.*
- *Is per kind verschillend.*

Zoals hierboven te zien is, geeft elke leerkracht op zijn/haar eigen manier kleur aan de manier waarop ze aan alle cognitieve behoeftes binnen de hoogbegaafde leerling willen voldoen. Zo doet de ene leerkracht dit door middel van in te zetten op de verschillende intelligenties van het kind en probeert de andere leerkracht divers materiaal aan te bieden, waardoor de leerling gemotiveerd blijft. Er is helaas ook een aantal leerkrachten die geen antwoord of "niet van toepassing" antwoorden op deze vraag.